

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 17 MAART 1948

No. 1610

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Verschelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz.: op de laatste
bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week.....	208
Sommaire, summaries	208
Enkele opmerkingen betreffende de Beschikking Af- wikkeling Geldzuivering 1947 door Mr A. W. Hibbeln	204
Baas in eigen huis door Dr Ir J. G. Schlingemann ..	207
Industrialisatie en internationale handel door A. J. Zikel	208
Het herstel der spoorwegen in Europa door A. Parent	210
Boekbesprekingen:	
Dr G. A. Kohnstamm, „De toekomst van Nederlands Industriële ontwikkeling”, bespr. door Prof. Dr J. Tinbergen	213
Mr Th. A. Fruin, „Het economisch aspect van het Indonesisch vraagstuk”, bespr. door Mr D. J. Hulshoff Pol	213
Internationale notities:	
Nogmaals de vrije valutamarkt in Frankrijk	215
Finland tussen Oost en West	215
De buitenlandse handel van Hongarije	216
Geld- en kapitaalmarkt	216
Statistieken:	
Bankstaten	217
Indexcijfers van groothandelsprizen in Nederland	218
Stand van 's Rijks Kas	218
Inleggingen en terugbetalingen op particuliere spaarboekjes bij de Algemeen Spaar- en Lijfrentekas in België	218
Groothandelsprizen van granen, veldbonen, boter en kaas in Nederland	219
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	219
Goudproductie	219
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland ..	219

DEZER DAGEN

groezaam weer. Weliswaar duurde de conferentie van de vijf West-Europese mogendheden in Brussel telkens een dag langer dan werd voorspeld, doch dat kwam, omdat het groeiproces zo voortreffelijk ging. „Magnarum rerum tarda sunt semina”; het zaad van grote dingen komt laat

op, zei Hugo de Groot; hij was een groot kenner van het volkenrecht. Velen echter, onder wie een grote groep Britse parlementsleden, doet het „eindelijk wordt het rijsje een boom” teveel aan primitieve berusting denken. Hoewel geenszins voorstanders van een collectivistische landbouw, menen ze toch, dat verdergaand gemeenschappelijk optreden noodzakelijk zal zijn. Anders zal de West-Europese zaailing— zij achten het bereikte ternauwernood een rijsje — nooit stevig onder de stormen blijken. Minister Bevin echter heeft er moed door gevat; op de juist begonnen conferentie der Marshall-landen wil hij een Duits takje met drie spranken enten

De West-Europese samenwerking, frêle of stevig van bouw, is in elk geval in de Verenigde Staten in goede aarde gevallen. De Senaat heeft het „European Recovery Program” in de formulering van Senator Vandenberg onbesnoeid aanvaard. Het Huis van Afgevaardigden wil hierop ook weer andere twijgen enten, door het gehele Amerikaanse hulpprogram ineens aan de orde te stellen. Minister Marshall echter, bezorgd dat het uitstel door deze aanhechting tenslotte zure vruchten voor Europa zou afwerpen — de Italiaanse verkiezingen vinden plaats op 18 April — heeft nog eens voor een eenvoudige zakelijke behandeling gepleit.

En gedachte, die bij de Engelse Regering tot volle wasdom blijkt te zijn gekomen. Blijkens de oplagecijfers hebben de uiteenzettingen over de economische positie — de „White Paper” en de „Economic Survey for 1948” — op één punt hun doel bereikt. Zij zijn in vele woningen doorgedrongen; niet alleen daardoor doen zij denken aan een geliefkoosd voorwerp van Engelse spot, de aspedistra, een weelde van dorre blaren. Tegelijk heeft de leidende organisatie van Britse industriëlen op ministerieel verzoek een eigen plant in bloei getrokken. Men is er zelfs in geslaagd de plannen tot prijs- en winststabilisatie te formuleren binnen de gestelde termijn van een maand. Het resultaat kenmerkt een geforceerd groeiproces: een fleurloze kasplant, met één grappig stekeltje: „They (de organisatie) have no power to pledge the agreement of individual members”.

Het kon voor Palestina zijn geschreven, waar slechts tweedracht tiert. De Engelsen, ervaren tuinaanleggers, zien hier alleen heil in snoeien van verantwoordelijkheid. Zij hebben nogeens uitdrukkelijk vastgelegd, dat hun bewind in Palestina 15 Mei wordt beëindigd. Het is daarbij gebleken, dat de Palestijnse Schatkist, o.a. door de evacuatie naar Cyprus, berooid zal achterblijven. Twisten maken lege kisten, om het spreekwoord om te keren.

Zo is het ook in het land van Pallas Athene, thans land van Eris. De Amerikaanse toezienende voogd heeft vastgesteld, dat de credieten verbruikt zijn, hoewel er slechts wind gezaaid is door de Griekse Regering. Maar de Amerikanen zullen deze distelige akker blijven cultiveren.

Groeit er ook iets op Holland's erf? Och, de bomen groeien ook daar niet in de hemel. Maar ieder kan tenminste zijn eigen tuintje wieden en zelfs naar het onkruid bij een ander wijzen.

De Curaçaosche Handel-Maatschappij N.V.

(Curaçao Trading Company S.A.)

GEBOUW „ATLANTA“
Stadhouderskade 6 - Amsterdam

Is voor hare kantoren en vestigingen in Curaçao, Suriname en alle voorname plaatsen in het Caraïbische gebied **blijvend geïnteresseerd in offerten van fabrikanten van:**

Bouwmaterialen	Huish. artikelen	Textiel
Hang- en Sluitwerk	Electr. Technische art.	Papier
Bouwbeslag	Glas	Emalle
Kleine IJzerwaren	Sanitaire artikelen	Levensmiddelen
Gereedschappen	Dakpannen	Keramische art.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT v. TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE

met medewerking der R.K. Universiteit en de Kath. Econ. Hogeschool
Nijmegen, Berg en Dalscheweg 97 - Heerlen, Stationsstraat 59
Tilburg, Wilhelminapark 25 - Eindhoven, Dommelhofstraat 8

Arbeidsanalyse - Personeelsselectie

N.V. KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE ZOUTINDUSTRIE

Botkelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar sbloor
sbloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLÉVUESTRAAT 2, TELEFOON 5348

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van toekomstige lasten - blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Nederlandsch-Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

N.V. A.T.O. - VAN GEND & LOOS

Geregelde vrachtauto-dienst

Nederland - Tsjecho-Slowakije

Vraagt inlichtingen bij onze 80 kantoren of bij van Uden's Transport Bureau - Veerhaven 15 - Rotterdam

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NKFE

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr A. W. Hibbeln, *Enkele opmerkingen betreffende de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947.*

Met de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947, in werking getreden op 2 Januari jl., trad de geldzuivering in haar laatste stadium; het primaire doel, t.w. een definitieve vernietiging van de overtollige koopkracht, zal thans zijn beslag kunnen krijgen. Men verwacht, dat de opbrengst der bijzondere heffingen geringer zal zijn dan het totaal der nog aanwezige geblokkeerde saldi. Ook het overblijvend excedent zal naar de Staat moeten vloeien, teneinde dienstbaar te worden gemaakt aan het monetaire doel: vernietiging der overtollige koopkracht. Definitieve afwikkeling is echter pas mogelijk, als de fiscus gelegenheid heeft gehad zijn aanspraken en belangen veilig te stellen. De Ontvanger der Belastingen moet daarom machtiging geven geblokkeerde rekeningen in optierekeningen om te zetten. Het artikel geeft tenslotte een schets van de motieven, waarop de verschillende opties zijn gebaseerd.

Dr Ir J. G. Schlingemann, *Baas in eigen huis.*

De financiering van de Nederlandse industrie heeft voor het grootste gedeelte plaats gevonden met behulp van familiekapitaal; in de behoefte aan middelen voor uitbreiding werd in hoofdzaak voorzien door interne financiering. Deze financieringspolitiek veronderstelt handhaving van het evenwicht tussen de te maken winsten en de prijzen van de benodigde kapitaalgoederen. Thans echter gaan van de winsten grote bedragen naar de fiscus, terwijl de prijzen van kapitaalgoederen circa drie maal zo hoog zijn als vóór de oorlog. Beroep op de kapitaalmarkt stuit op verschillende bezwaren. Te overwegen is daarom het instellen van een fiscaal uitzonderingstarief voor dit soort ondernemingen, opdat de voor ons land noodzakelijke industrialisatie niet wordt geremd.

A. J. Zikel, *Industrialisatie en internationale handel.*

Bij de plannen tot industrialisatie is aan het afzetprobleem tot nu toe te weinig aandacht geschonken, zodat tevens de betekenis van onze ervaring op het gebied van de internationale handel vaak wordt verwaarloosd. Vóór de oorlog kon onze internationale handel niet in de eerste plaats exporthandel zijn, omdat de exportindustrie over het geheel genomen niet belangrijk was. Thans staan de ervaring, de kennis en de ondernemingslust van tientallen exporteurs-driehoekshandelaren ter beschikking. Daarnaast dient men bij het opbouwen van een importvervangende industrie de betekenis van de importhandel niet te verwaarlozen. Gebruikmaking van het bestaande internationale handelsapparaat kan voor de nieuwe industrieën een prikkel vormen om zo goedkoop en zo efficiënt mogelijk te produceren.

A. Parent, *Het herstel der spoorwegen in Europa.*

De tweede wereldoorlog heeft aan het Europese spoorwegwezen een schade berokkend, die een veelvoud is van de door de eerste wereldoorlog veroorzaakte. De eerste fase van het herstel, de voorlopige reconstructie, was ultimo 1946 in de meeste landen vrijwel ten einde; slechts Duitsland kwam hier belangrijk achteraan. Kwalitatieve en kwantitatieve vergelijking van de thans bereikte prestaties met die van 1939 geeft een beeld van de huidige omvang van het herstel. Voor het reizigersvervoer in West-Europa bedraagt het aantal treinkilometers weer 70 à 90 pCt van het vooroorlogse aantal; in het goederenvervoer werd in vele West-Europese landen het aantal treinkilometers van 1939 reeds weer bereikt.

Het definitieve herstel der spoorwegen zal inmiddels een langere periode vereisen dan na 1918.

SOMMAIRE.

Dr A. W. Hibbeln, *Le stade final de l'assainissement monétaire.*

L'assainissement monétaire aux Pays-Bas a atteint son stade final par une disposition gouvernementale se rapportant à la liquidation des derniers comptes bloqués. Conformément à ce décret c'est le fisc qui détermine si les comptes bloqués peuvent être convertis en „compte-option" afin d'être utilisés à différents buts, officiellement autorisés.

Dr J. G. Schlingemann, *Le financement de petites industries.*

La plus grande partie de l'industrie néerlandaise est basée sur capital familial. Le coût des moyens de production a sensiblement augmenté après la guerre, d'où il résulte que le capital familial est en beaucoup de cas insuffisant pour financer l'extension d'entreprises. Afin de parer aux difficultés qui se font jour lors de l'exécution des projets industriels, l'auteur plaide en faveur d'un allègement des impôts.

A. J. Zikel, *L'industrialisation et le commerce international.*

Si le programme néerlandais d'industrialisation doit être exécuté d'une manière efficiente le rôle typique joué par le commerce d'importation et d'exportation ne peut pas être négligé. Le problème de procurer des débouchés aux nouvelles industries sera beaucoup plus simple si l'expérience, acquise pendant des années dans le domaine du commerce international est mise en application.

A. Parent, *La reconstruction d'après guerre des chemins de fer en Europe.*

Les chemins de fer en Europe ont été beaucoup plus endommagés durant la seconde guerre mondiale que pendant la première. Des réparations provisoires caractérisent le premier stade du processus de reconstruction. Cette phase fut terminée à la fin de 1946. La reconstruction finale exigera beaucoup plus de temps, qu'après 1918.

SUMMARIES.

Dr A. W. Hibbeln, *The final phase of the money purge.*

The Dutch money purge has reached its final stage with a Government Decree regarding the taking away of still existing blocked balances. Subject to the approval of the fiscal authorities blocked balances may be converted into „option accounts", to be used for various destinations officially allowed.

Dr J. G. Schlingemann, *Financing small industries.*

The larger part of the Dutch industries is founded on family capital. Post war prices of capital goods have risen considerably so that at present in many cases family capital is insufficient for financing expansion. In order to prevent difficulties in putting into effect industrialisation plans the writer advocates special tax reliefs.

A. J. Zikel, *Industrialisation and international trade.*

If the Dutch industrialisation programmes are to be carried into effect efficiently the typical role of the import and export trade is not to be neglected. The problem of finding markets for new industries will be much easier if the accumulated international trade experience of years is put to use.

A. Parent, *Postwar railway reconstruction in Europe.*

European railways were much more damaged by World War II than by World War I. Provisional renovation characterised the first phase of the process of reconstruction. This phase was finished by the end of 1946. Recovery proper will require much more time than after 1918.

ENKELE OPMERKINGEN BETREFFENDE DE BESCHIKKING AFWIKKELING GELDZUIVERING 1947.

Op 2 Januari 1948 is de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947, welke op 28 November 1947 het Staatsblad had bereikt, in werking getreden. De geldzuivering trad hiermede in haar laatste stadium.

De noodzakelijkheid van de geldzuiveringsmaatregelen is steeds in brede kring erkend.

Gedurende de bezettingsjaren had de geldhoeveelheid een buitensporige omvang aangenomen, waardoor een wanverhouding was ontstaan tussen het geldvolume en de beschikbare goederenhoeveelheid. Tengevolge van het feit, dat de prijsstijging der goederen in de hand werd gehouden, werd deze wanverhouding nog geaccentueerd. De toeneming der geldhoeveelheid was enerzijds te wijten aan het sterk eenzijdige handelsverkeer met Duitsland; anderzijds aan de geldcreatie door de Overheid, daar de begrotingstekorten, die ontstonden tengevolge van de noodzakelijkheid de hoge bezettingskosten te financieren, een verontrustende omvang aannamen. De beperking van de credietverlening door de bankinstellingen kon tegenover deze toeneming der geldvoorraad geen compensatie vormen.

Algemeen was men het er over eens, dat na het beëindigen van de bezetting een herstel van het monetaire evenwicht een eerste voorwaarde was voor de wederopbouw. Factoren, welke zouden kunnen werken in een richting tegengesteld aan die welke de overmatige geldhoeveelheid hadden doen ontstaan, zouden voorlopig niet optreden. Noch op begrotingsoverschotten, noch op herstelbetalingen uit Duitsland mocht worden gerekend. Nu een natuurlijke vermindering van de geldhoeveelheid niet te verwachten was, moesten wegen worden ingeslagen, die ten doel hadden de bestaande geldovervloed op een andere wijze te verminderen.

Door de blokkeringsmaatregelen, welke in September 1945 werden genomen, werd de overtollige koopkracht reeds voorlopig gebonden. Thans is het tijdstip aangebroken, dat het primaire doel der geldzuiveringsmaatregelen, t.w. een definitieve vernietiging van de overtollige koopkracht, haar beslag zal kunnen krijgen.

Het systeem van de blokkeringsmaatregelen was in hoofdzaak gebaseerd op de blokkering van alle banksaldi. Teneinde diegenen, die hun middelen aanhielden in de vorm van bank- of muntbiljetten, de mogelijkheid te ontnemen aan de geldzuiveringsmaatregelen te ontkomen, was het noodzakelijk de in omloop zijnde bankbiljetten de hoedanigheid van wettig betaalmiddel te ontnemen. Bij een bankinstelling konden deze gelden worden gestort, waar zij onder de blokkeringsbepalingen vielen.

Voorzover de geblokkeerde banksaldi bij de afwikkeling der geldzuivering zullen kunnen worden aangewend voor het voldoen van de aanslagen in de Vermogensaanswasbelasting en/of de Vermogensheffing ineens zal, indien de opbrengst van deze heffingen wordt aangewend tot het aflossen van bij de banken ondergebracht schatkistpapier, de vernietiging van overtollige koopkracht aanstands plaats vinden, daar de bankbalansen een contractie te zien zullen geven.

Terwijl aanvankelijk werd verwacht, dat het totaal der geblokkeerde saldi nodig zou zijn voor het betalen van deze heffingen en het geblokkeerde tegoed derhalve zou verdwijnen, is men thans, mede tengevolge van het feit, dat de heffingen ook met staatsobligaties en inschrijvingen in het Grootboek 1946 kunnen worden voldaan, van mening, dat na de betaling der bijzondere heffingen nog geblokkeerde saldi zullen overblijven. Voor het excedent zal derhalve een bestemming moeten worden gevonden. Deze bestemming kan principieel bezwaarlijk een andere zijn dan die der monetaire bestemming van de bijzondere

heffingen, wil men het gestelde doel niet uit het oog verliezen. Ook het excedent geblokkeerd tegoed, dat na de betaling der heffingen overblijft, zal naar de Staat moeten vloeien, teneinde dienstbaar gemaakt te worden aan het monetaire doel: de vernietiging der overtollige koopkracht.

Door het uitgeven van een langlopende staatslening, waarop met geblokkeerd tegoed kan worden ingeschreven, wordt dit doel bereikt. Weliswaar wordt het geblokkeerde tegoed hierdoor niet definitief vernietigd, doch gedurende de tijd, dat de lening, waarop met geblokkeerd tegoed is ingeschreven, loopt, wordt de monetaire werking aan dit geld ontnomen.

Het kan niet worden ontkend, dat het, behoudens in die gevallen, dat de saldi voortspruiten uit winsten, welke gedurende de bezetting op onoirbare wijze zijn gemaakt, onbevredigend is, dat de last der geldzuiveringsmaatregelen voornamelijk wordt gelegd op diegenen, die — om welke redenen dan ook — belangrijke banksaldi aanhielden. Uit praktische overwegingen heeft men echter in hoofdzaak moeten trachten het herstel van het monetaire evenwicht te bereiken door het nemen van maatregelen aan de geldzijde van het economische leven.

Naast de monetaire doeleinden der geldzuiveringsmaatregelen hebben ook de fiscale doeleinden een rol van betekenis gespeeld. Met een definitieve afwikkeling kan dan ook niet worden begonnen dan nadat de fiscus de gelegenheid is gegeven haar belangen en aanspraken veilig te stellen.

In de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947 is, om fiscale redenen, derhalve het systeem gekozen, dat de geblokkeerde rekeningen, die geliquideerd moeten worden, slechts dan aan de liquidatie kunnen meedoen, wanneer de fiscus heeft verklaard geen belangstelling meer voor deze geblokkeerde saldi te hebben. Dat dit het geval is, blijkt uit de machtiging van de Ontvanger der Belastingen tot omzetting van een geblokkeerde rekening in een optierekening, ten laste waarvan de verschillende boekingen kunnen worden verricht ter uitvoering van de mogelijkheden, die de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947 biedt.

Voor niet-ingezetenen is het verlenen van een machtiging tot omzetting van een geblokkeerde rekening in een optierekening nog mede afhankelijk gesteld van de toestemming van De Nederlandsche Bank, Kantoor Deviezenvergunningen. Hoewel formeel ten aanzien van een geblokkeerde rekening van een niet-ingezetene een zodanige omzetting zonder toestemming van De Nederlandsche Bank, Kantoor Deviezenvergunningen, reeds niet zou mogen plaatsvinden, aangezien deze omzetting een beschikking over een rekening van een niet-ingezetene inhoudt, is terwille van de duidelijkheid nog eens uitdrukkelijk opgenomen, dat de toestemming van De Nederlandsche Bank hier noodzakelijk is. Aan het verlenen van haar toestemming kan De Nederlandsche Bank bepaalde voorwaarden verbinden. Zij kan hierdoor voorkomen, dat door niet-ingezetenen gebruik wordt gemaakt van opties, welke uit deviezenoogpunt onaantrekkelijk worden geacht; inmiddels heeft De Nederlandsche Bank deze kwestie bij algemene vergunning geregeld („Prijscourant" van 13 Februari 1948).

Indien de geblokkeerde rekeningen eenmaal zijn omgezet in optierekeningen, zijn het, wat de rekeningen van ingezetenen betreft, nog slechts overwegingen van in hoofdzaak monetaire aard, welke het aanbieden van optiemogelijkheden bepalen.

Uiteraard ware het gewenst, dat bij de afwikkeling der geblokkeerde tegoeden — de tegoeden op optierekening zijn ook geblokkeerde tegoeden, echter van een bijzondere soort — iedere verdere vrijgave van geblokkeerd tegoed, hetwelk een inflatoir effect zou kunnen hebben, achter-

wege zou blijven. Uit praktische overwegingen kan echter niet consequent aan dit beginsel worden vastgehouden. Voor een aantal kleinere spaarders heeft men gemeend een mogelijkheid te moeten openen om, zonder koersrisico, hun gelden vrij te kunnen krijgen. Derhalve is voor rekeningen tot f 3.500 de zgn. beleggingsrekening gecreëerd, waarop ieder jaar $\frac{1}{6}$ gedeelte met een minimum van f 300 wordt vrijgegeven. Het inflatoire effect van het vrijgeven van deze gelden, welke over het algemeen wel voor consumptieve doeleinden zullen worden aangewend, wordt op deze wijze over 5 jaren verdeeld. De mogelijkheid is opengesteld met vergunning van De Nederlandsche Bank ook bedragen boven f 3.500 op beleggingsrekening te plaatsen. Daar hiervoor echter, slechts vergunning zal worden gegeven in die gevallen, waaruit blijkt, dat reeds voor de oorlog saldi als typische spaarsaldi werden aangehouden, is het monetaire gevaar van de jaarlijkse vrijgave van $\frac{1}{6}$ gedeelte van deze rekening aanzienlijk geringer. De verwachting mag immers redelijkerwijs bestaan, dat die tegoeden, die reeds in 1939 op spaarrekeningen uitstonden, ook werkelijk spaargelden waren. Ook nadat zij zijn vrijgegeven, zullen zij derhalve wellicht niet onmiddellijk voor consumptieve doeleinden worden aangewend, doch het karakter van spaargelden behouden.

Indien tegenover deze spaardeposito's geen credietverlening plaats heeft, blijven zij monetair inactief.

Van de beginne af stond het vast, dat na het opleggen van de aanslagen in de bijzondere heffingen zou blijken, dat enerzijds houders van geblokkeerd tegoed na het voldoen van de door hen verschuldigde heffingen geblokkeerd tegoed zouden overhouden, terwijl anderzijds ook diegenen in de heffingen zouden moeten bijdragen, die niet of slechts onvoldoende de beschikking over geblokkeerde tegoeden zouden hebben. Laatstgenoemden zouden derhalve verplicht zijn vermogensbestanddelen te liquideren, teneinde zich de benodigde middelen voor de betalingen van hun belastingen te verschaffen.

Bij de aanvankelijk relatief geringe omvang van de hoeveelheid vrij geld zou bij een aanzienlijk aanbod van vermogensobjecten kunnen blijken, dat de beschikbare vrije middelen niet voldoende zouden zijn om het aanbod tegen redelijke prijzen op te nemen. Derhalve werd het wenselijk geacht om het geblokkeerde geld mede aan een vlotter verloop van het noodzakelijke vermogenschangelement dienstbaar te maken. Waren bovenstaande overwegingen geheel in overeenstemming met de realiteit, dan zou er geen bezwaar tegen bestaan bij het verkopen van vermogensobjecten de koper toe te staan met geblokkeerd tegoed te betalen en de verkoper voor de opbrengst op vrije rekening te crediteren. In bovengeschetste gedachtengang zou de opbrengst van de verkochte vermogensobjecten immers toch door de verkoper worden aangewend tot betaling van de hem opgelegde belastingen. Sedert September 1945 is het geldvolume echter zodanig toegenomen, dat het zeer de vraag is, of de overwegingen, welke aanvankelijk een rol hebben gespeeld, nog in hun volle omvang gelden. Wellicht zou een aanzienlijk aanbod van vermogensobjecten thans tegen redelijke prijzen kunnen worden opgenomen, ook indien niet zou worden toegestaan, dat met geblokkeerd tegoed vermogensobjecten zouden worden gekocht.

Nochtans werd de mogelijkheid niet uitgesloten met geblokkeerd tegoed vermogensobjecten te kopen. Nu het uitgangspunt echter niet geheel aansluit bij de feitelijke toestand, is de duidelijke lijn in de bepalingen vervaagd. Velerlei bijkomstige overwegingen hebben hun invloed doen gelden. De bestaande geldruimte heeft het noodzakelijk gemaakt een aantal voorwaarden aan het uitoefenen van de verschillende opties te verbinden, welke achterwege hadden kunnen blijven, indien een toestand zou hebben bestaan zoals deze oorspronkelijk was verondersteld.

Indien de verkoop van vermogensobjecten tegen ge-

blokkeerd geld zonder beperking zou worden toegestaan en de koper het door hem verworven vermogensobject weer zou kunnen doorverkopen of zou kunnen bezwaren, zou voor de houder van geblokkeerd geld een zodanige koop aantrekkelijk zijn, omdat hij op deze wijze zijn geblokkeerd geld zou kunnen omzetten in vrij geld. Met de bedoeling van het vermogenschangelement zou zulks in strijd zijn. Teneinde derhalve te bevorderen, dat aankoop van vermogensobjecten met geblokkeerd geld slechts in die gevallen zou plaats hebben, dat het verworven vermogensobject ook als blijvend bezit wordt aangehouden, is bepaald, dat het verworven vermogensobject binnen drie jaar niet mag worden doorverkocht, of mag worden bezwaard. Wanneer een hypothecaire geldlening wordt verstrekt ten laste van een geblokkeerde rekening, is de mogelijkheid van „ruiling” van geblokkeerd tegoed tegen vrij tegoed nog duidelijker, vooral in die gevallen, dat degene aan wie de geldlening wordt verstrekt zelf nog over vrije middelen beschikt. Teneinde deze — niet gewenste — ruiling tegen te gaan, is derhalve ook hier bepaald, dat de geldlening niet binnen drie jaar mag worden terugbetaald. Deze voorwaarden zijn weliswaar monetair irrelevant; zij hebben echter de strekking het vermogenschangelement, voorzover onnodig, te beperken.

Bij bovenbedoelde transacties werd bovendien nog als voorwaarde gesteld, dat het geblokkeerde tegoed, dat wordt aangewend als koopsom van een vermogensobject of waarmede een hypothecaire geldlening wordt verstrekt, rechtstreeks naar de Ontvanger der Belastingen moet worden overgemaakt ten behoeve van de verkoper van het verkochte vermogensobject resp. ten behoeve van de debiteur uit de geldleningsovereenkomst.

Door deze bepaling wordt een rechtstreeks verband gelegd tusschen het vermogenschangelement en de voldoening der heffingen.

In Artikel 6 van de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering is de mogelijkheid geopend, dat ten laste van de optierekening effecten worden gekocht. Bij het ontwerpen van de effectenoptie is men eveneens uitgegaan van de gedachte, dat het wellicht noodzakelijk zal zijn toe te staan, dat met tegoed op geblokkeerde rekening effecten worden aangekocht, daar er, indien er een groot aanbod op de effectenmarkt zou ontstaan afkomstig van diegenen, die tot realisatie van hun effectenbezit moeten overgaan teneinde de hen opgelegde heffingen te kunnen betalen, wellicht niet voldoende vrije middelen beschikbaar zouden zijn om dit aanbod op te nemen. Een ongewenste koersdaling zou hiervan het gevolg kunnen zijn. Daar de opbrengst van de verkochte effecten — aldus bovengeschetste gedachtengang — toch naar de fiscus zou vloeien, was het niet bezwaarlijk de opbrengst van de effecten op vrije rekening van de verkoper te doen crediteren. Te bepalen, dat de verkoper de opbrengst van de verkochte effecten op geblokkeerde rekening zou moeten ontvangen, indien de koper met geblokkeerd tegoed zou betalen, zou daarenboven ongewenst zijn, aangezien een dubbele koersvorming het gevolg zou kunnen zijn. Met het oog op het bijzondere karakter van de handel ter beurze, waar anonieme verkopers tegenover onbekende kopers staan, was het hier bovendien niet mogelijk de koopprijs der effecten rechtstreeks naar de Ontvanger der Belastingen te doen overboeken ter voldoening van door de verkoper verschuldigde belastingen.

In tegenstelling tot de verwachting, dat steun aan de effectenmarkt zou moeten worden geboden om een omvangrijk aanbod tegen redelijke koersen te kunnen opnemen, is gebleken, dat de effectenmarkt over een ruime opnamecapaciteit beschikt. Het toelaten van de aankoop van effecten met geblokkeerd geld zou derhalve zuiver inflatoir werken. Dat de Minister tot dusverre geen effecten heeft aangewezen, is derhalve niet onverklaarbaar. In verband met het bovenstaande moge nog worden opge-

merkt, dat het in de geschetsde gedachtegang niet consequent zou zijn, dat — indien er al effecten zouden worden aangewezen — obligaties, die voor het voldoen der bijzondere heffingen in betaling kunnen worden gegeven, zouden worden aangewezen als effecten, welke met geblokkeerd tegoed kunnen worden gekocht. Liquidatie van deze stukken voor belastingbetaling is immers niet nodig.

Toen de effectenoptie eenmaal in principe was aanvaard, heeft men de mogelijkheid niet willen uitsluiten, dat ook op nieuw uit te geven emissies zou kunnen worden ingeschreven met geblokkeerd tegoed. Voorzover de opbrengst van een zodanige emissie, welke naar analogie van de regeling betreffende de opbrengst van de verkochte effecten eveneens op de vrije rekening van de emittent kan worden geboekt, zou worden aangewend voor de betaling van verschuldigde belastingen is hiertegen ook geen bezwaar. De inschrijving op nieuwe emissies is echter nog van een bijzondere vergunning van De Nederlandsche Bank afhankelijk gesteld, omdat men heeft willen voorkomen, dat ondernemingen door het oprichten van een dochtermaatschappij hun tegoed op geblokkeerde rekening zouden kunnen omzetten in vrij tegoed, wanneer zij met hun geblokkeerde tegoed inschrijven op de emissies van de door hen opgerichte dochtermaatschappijen.

Behalve door belastingheffing zal het geblokkeerde tegoed moeten verdwijnen door het uitgeven van staatsleningen, waarop met geblokkeerd tegoed kan worden ingeschreven. Artikel 8 van de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947 kondigt het uitgeven van zulk een lening aan. Deze lening, waarvan de stukken de naam van Investeringscertificaten dragen, zal een rente dragen van 3 pCt 's jaars en een gemiddelde looptijd van 15 jaar hebben. Verwacht mag worden, dat deze stukken een aantrekkelijk beleggingsobject zullen vormen. In vijf jaarlijkse gedeelten zullen de onverhandelbare receipten van deze stukken kunnen worden omgewisseld in verhandelbare stukken. Door gebruik te maken van deze optie zal geblokkeerd tegoed in vrij geld kunnen worden omgezet. Daar het vrije geld wordt onttrokken aan de kapitaalmarkt, is, uit monetair oogpunt, deze optie het meest aantrekkelijk. De versnelde verhandelbaarheid, welke in het vooruitzicht is gesteld, is uit een oogpunt van geldvolume niet van belang. Een groot aanbod van investeringscertificaten zou echter een ongewenste koersdaling ten gevolge kunnen hebben. Nu de verhandelbaarheid over een 5-jarige periode is verdeeld en de versnelde verhandelbaarheid van een bijzondere vergunning afhankelijk is gesteld, kunnen ongewenste koersdalingen echter worden voorkomen.

De toezegging van de Minister van Financiën, gedaan bij het uitgeven van het prospectus Grootboek 1946, dat diegenen, die zouden inschrijven in het Grootboek 1946, een voorsprong zouden hebben boven de houders van geblokkeerde rekeningen, is in de Artikelen 9 t/m 11 van de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947 nagekomen.

Mits door de koper aangewend tot voldoening van belastingen kunnen de inschrijvingen Grootboek 1946 tegen een koers van tenminste 98 pCt worden overgedragen tegen vrij geld; geblokkeerd tegoed kan daarentegen niet rechtstreeks tegen vrij geld overgedragen worden. Daarenboven kunnen met grootboekinschrijvingen vermogensobjecten worden verworven onder de voorwaarde, dat ook in deze gevallen de inschrijvingen Grootboek 1946 worden aangewend tot voldoening van de belastingen van de verkopers van de vermogensobjecten. Daar de overdracht van inschrijvingen in het Grootboek 1946 tegen vrij geld kan plaatsvinden, is het consequent, dat bij het verwerven van vermogensobjecten tegen inschrijvingen Grootboek 1946 geen bepaling is opgenomen, dat de verworven vermogensobjecten gedurende een zekere periode niet kunnen worden doorverkocht of bezwaard. De deconsolidatie van

de staatschuld, die het gevolg is van een gebruik maken van de hierboven vermelde mogelijkheden, heeft men aanvaard. Erkend moet worden, dat zulks moeilijk in overeenstemming is te brengen met de beginselen van de geldsanering, welke een consolidatie der staatschuld juist ten doel heeft.

Deze deconsolidatie — welke eveneens plaatsvindt tengevolge van het feit, dat is toegestaan, dat met staatsobligaties de heffingen worden voldaan — heeft met de toeneming van de geldhoeveelheid de mogelijkheden voor de houders van geblokkeerd tegoed beperkt, aangezien door deze omstandigheden een excedent geblokkeerd tegoed is ontstaan c.q. vergroot, dat niet voor het betalen der bijzondere heffingen nodig is. In die gevallen, dat de liquidatie van het geblokkeerd tegoed via de omweg van de investeringscertificaten bijzondere bezwaren met zich brengt, is derhalve de klacht niet ongerechtvaardigd, dat en door de deconsolidatie der staatschuld en door het toenemende geldvolume de houder van geblokkeerd tegoed steeds zwaarder wordt getroffen.

Sedert de aanvang der geldsanering is het mogelijk geweest, onder enkele beperkende voorwaarden, met geblokkeerd tegoed overeenkomsten van levens- of lijfrenteverzekering te sluiten. De levensverzekeringmaatschappijen ontvingen de koopsommen op hun geblokkeerde rekeningen. Speciale beleggingsmogelijkheden werden hun echter geboden. In het kader van de afwikkelingsbeschikking blijft het mogelijk met geblokkeerd tegoed de koopsommen terzake van overeenkomsten van levensverzekering en/of lijfrente ten laste van geblokkeerde rekening te voldoen. De levensverzekeringmaatschappijen ontvangen thans echter de aan hen overgemaakte koopsommen op vrije rekening. Slechts indien de verzekeringmaatschappijen met deze gelden op langlopende staatsleningen inschrijven, wordt aan deze optie het inflatoire karakter ontnomen. Verwacht mag worden, dat juist de levensverzekeringmaatschappijen op ruime schaal ter beurze als kopers van investeringscertificaten zullen optreden. Voorzover zulks geschiedt met gelden, welke aan de levensverzekeringmaatschappijen ten laste van optierekeningen zijn overgemaakt, zijn er hier echter inflatoire gevaren te duchten. Vooral geldt dit in die gevallen, dat particulieren hun investeringscertificaten zullen verkopen om de opbrengst aan te wenden voor consumptieve doeleinden.

Voor de afwikkeling van de geblokkeerde saldi, welke bij bedrijven, diensten en lichamen worden gehouden, heeft men een eenvoudige oplossing gekozen. Laat men deze saldi bij de bedrijven etc. staan, dan zal er na drie jaren over kunnen worden beschikt als over vrije saldi. Het vrijgeven van deze saldi heeft geen enkel monetair effect. Slechts de rekeningen der bedrijven bij de bankinstellingen zijn van belang. Deze ondergaan door het vrijgeven van de saldi, welke in de boeken van het bedrijf worden gehouden, geen verandering.

Als sluitstuk van de Beschikking Afwikkeling Geldzuivering 1947 moesten enkele bepalingen worden opgenomen voor die gevallen, dat van de in de beschikking geboden mogelijkheden geen gebruik werd gemaakt.

Zowel tegoeden die op geblokkeerde rekening als de tegoeden, welke op optierekening blijven staan, zullen in dat geval in overeenstemming met de beginselen der geldsanering naar de Schatkist moeten vloeien.

Amsterdam.

Mr A. W. HIBBELN.

BAAS IN EIGEN HUIS.

Het overgrote deel van de Nederlandse industrie is gegroeid uit kleine eenmanszaken: de ondernemer-eigenaar stak zijn gehele hebben en houden in zijn bedrijf en liep met zijn familie alle goede en slechte risico's. Hij kon al zijn initiatief, fantasie en werkkraacht daarin ontplooiën, had alles daarin te vertellen. Dit lag geheel in het individualistische karakter van ons volk en de ondernemer was daarbij baas in eigen huis.

De industrie heeft daar wel bij gevaren: hoewel verscheidene ondernemers het hoofd niet boven water hebben kunnen houden, zijn er vele, die hun bedrijven tot grote bloei hebben kunnen brengen. Kwam de stichter van het bedrijf te overlijden, dan namen zoons, schoonzons of neven zijn plaats over. Zij hadden een jarenlange ervaring in het bedrijf opgedaan en begonnen gewoonlijk de naar hun oordeel te conservatieve bedrijfsvoering in een meer moderne te wijzigen, bijv. door omzetting in een naamloze vennootschap met klein aandelenkapitaal. Het familie-karakter bleef echter gewaarborgd; ook zij waren baas in eigen huis.

In de voor de uitbreiding hunner zaken nodige middelen werd voorzien door interne financiering. Door slechts geringe winsten uit te keren bleef het overige beschikbaar voor vergroting van het bedrijf. Als dit niet voldoende was, deed men een beroep op de familie, die dan gaarne haar uit winst bespaarde middelen weer in het bedrijf stak. Men zou dit kunnen noemen interne financiering in de tweede graad. Beroep op een bankier voor de financiering van kortlopende geldbehoeften deed men node en deze methode had het voordeel, dat men baas bleef in eigen huis.

Het gevolg van deze wijze van financiering was, dat men naamloze vennootschappen kreeg met een gering gestort aandelenkapitaal en grote, soms zeer grote stille reserves. De balans gaf geenszins een juist beeld van het vermogen van de N.V., maar de enkele aandeelhouders deerde dit niet: zij kenden de werkelijke toestand en hadden geen behoefte — en er was ook geen noodzaak voor — om deze naar buiten te doen blijken. De waarde dezer aandelen was relatief laag, niet alleen vanwege het betrekkelijk lage dividend, dat zij plachten op te brengen, maar ook doordat zij incurant waren, zodat men zowel bij de vermogensbelasting als bij de successiebelasting voordelig uitkwam.

Deze financieringspolitiek is lange tijd met succes gevolgd. Zij veronderstelt echter, dat het evenwicht tussen de te maken winsten en de prijzen van de nodige kapitaalgoederen blijft gehandhaafd. Dit nu is na de laatste oorlog niet meer het geval. Weliswaar is op het ogenblik de winstcapaciteit alleszins bevredigend, maar van de winsten gaan zeer grote bedragen naar de fiscus; bovendien is de prijs van kapitaalgoederen ongeveer driemaal zo hoog als voor de oorlog. Daar komt nog bij, dat een beroep op de familieleden-aandeelhouders veelal tevergeefs is, aangezien ook zij door de hoge belastingen en heffingen niet in staat zijn in voldoende mate bij te springen.

Men kan nu verschillende wegen inslaan. De meest voor de hand liggende is, dat men een beroep op de kapitaalmarkt doet en aandelen tracht te plaatsen, doch wat zijn daarvan de consequenties!

Vooreerst moet men met het aloude beginsel van baas in eigen huis breken, hetgeen psychologisch een moeilijke stap is (hoewel door de bemoeienis van overheidswege met het bedrijfsleven reeds veel van dit begrip verloren is gegaan).

Maar er zijn nog andere moeilijkheden van meer materiele aard. Men kan niet met de tot dusverre gebezigde balansopstelling voor de dag komen. Het publiek wenst een balans te zien, die de werkelijke vermogenspositie weergeeft, en niet een balans met een uitgebreide toelichting op de post, die er niet op voorkomt, nl. die der

stille reserves. Men wordt echter geen duit rijker door de werkelijke waarde der activa te vermelden en van de stille reserves te doen blijken door deze tot open reserves te maken, terwijl voorts de consequenties daarvan weinig aantrekkelijk voor de bestaande aandeelhouders zijn.

Immers: de aandelen zullen, mede, doordat zij daarna ter beurze zullen worden genoteerd, niet meer incurant zijn en dus in waarde stijgen; de eigenaren dezer stukken vallen daardoor in de vermogensaanwasbelasting.

Laten wij dit bezwaar, dat toch van tijdelijke aard is, rusten, dan zijn er nog andere.

De koers van de te emitteren aandelen zal, gezien de niet te vermijden open reserve, hoog zijn, veelal te hoog — de ervaring leert het — voor het welslagen der emissie, indien men althans alle stille reserves te voorschijn brengt. Doet men dit niet, dan staat men aan de nieuwe aandeelhouders een deel van dit stille vermogen af, waarvoor de familie-aandeelhouders, die bovendien het feit moeten verwerken, dat straks buitenstaanders in hun N.V. medezeggenschap zullen hebben — en meer dan hun feitelijk toekomt op grond van de middelen, die zij inbrengen — allermindst voelen.

Men kan ook een andere weg uit en aan de familie-aandeelhouders tot de volle waarde der stille reserves bonus-aandelen uitgeven, maar dan zijn zij volkomen gedupeerd, aangezien zij voor dat bedrag in de inkomstenbelasting vallen.

Een ander denkbeeld is om preferente aandelen uit te geven (thans is het 4-procentige preferente aandeel en vogue). Dit soort stukken valt echter hier te lande niet bijster in de smaak. Men kan er bovendien slechts een gedeelte van de onderneming mede financieren en voor de oude familie-aandeelhouders is het niet attractief om aan de nieuwe deelgerechtigden een dergelijke preferentie te geven.

Is het te verwonderen, dat men tenslotte het denkbeeld van uitbreiding van het aandelenkapitaal maar laat varen en de geldmiddelen tracht te vinden door een crediet op lange termijn? Men kan aan de credietgever wel aantonen, hoezeer de balans gedeflatteerd is, men legt taxatierapporten over, geeft hem de historie van het bedrijf en slaagt er dan inderdaad meestal wel in om een langlopend crediet ondershands te verkrijgen. Men is dan gelukkig, baas in huis te kunnen blijven, maar beseft gewoonlijk niet, hoezeer men zich op de duur nog meer in de klem heeft gewerkt.

Immers, het crediet zal worden afgelost in een termijn, die in het algemeen korter is dan de gebruikswaarde der aangeschafte kapitaalgoederen; aan het eind van de rit zijn de stille reserves nog weer hoger en gelden alle bovenstaande argumenten om niet op de kapitaalmarkt terecht te komen in nog sterker mate dan weleer.

Indien men dan bovendien een kapitaal heeft van f 500.000 of meer, is de dividenduitkering gelimiteerd tot 9 pCt en zo'n onderneming krijgt het karakter van een stichting.

Er zijn reeds vele constructies ontworpen om uit deze impasse te geraken. Al moge echter de vindingrijkheid op dit gebied groot zijn geweest, tenslotte dient men nog altijd met de Wet op de Richtige Heffing rekening te houden, en dan blijkt de oplossing veelal niet effectief.

Men kan zich afvragen, of er een landsbelang mee gemeoid is om hier fiscale uitzonderingen te gaan invoeren. In de gevallen, waarin de ondernemers met een lang crediet willen worden geholpen, moet men deze vraag — bezien uit een oogpunt van industrialisatie — stellig ontkennend beantwoorden. Er zijn ook gevallen, waarin een crediet niet mogelijk is en waarin een gedeelte van de middelenbehoefte met kapitaal dient te worden gefinancierd. In die gevallen blijft de industrialisatie achterwege, doch even zeker is het, dat in geen dezer gevallen de fiscus de baten ontvangt, die hem zouden toevloeien bij een herkapitalisatie.

Zou het daarom niet aanbeveling verdienen om tijdelijk voor zulke ondernemingen een uitzonderingstarief toe te laten, opdat de fiscus althans een gedeelte dezer belastingen niet derft en de industrialisatie, die van overheidswege juist zo wordt aangemoedigd, niet wordt afgeremd?

Er zijn in de laatste tijden enige naamloze vennootschappen geweest, die het gevaar hebben ingezien en waarvan de familie-aandeelhouders, zonder een al te grote veer te laten, er toe mede hebben gewerkt om hun N.V. te wijzigen in een zgn. open Naamloze Vennootschap.

Er zijn er echter ook verscheidene, en meer dan men zou vermoeden, waarvan de aandeelhouders te veel geplukt zouden worden, en deze breiden hun onderneming niet meer uit dan de winsten toelaten en blijven baas in eigen huis.

's-Gravenhage.

Dr Ir J. G. SCHLINGEMANN.

INDUSTRIALISATIE 'EN INTERNATIONALE HANDEL.

*„Vraiment, les façons du gouvernement
envers le commerce sont étranges!” —
F. Bastiat: „Paix et Liberté.”*

De voordelen der voortgaande specialisering vermogen niet steeds de nadelen daarvan te doen vergeten. Bij de huidige stand van zaken is een synthese der wetenschappen het schier onbereikbare. Weinigen zelfs vermogen het gehele veld van één enkele wetenschap te overzien en het is reeds veel gevraagd om een onderdeel zodanig te beheersen, dat althans de direct daarmede samenhangende problemen recht wedervaren. Industrialisatie is een dier onderwerpen, welke de aandacht van vele specialisten geboeid houdt en bij de behandeling waarvan — althans voor het forum der publieke opinie — aan weinig meer dan aan de uitvoering der daaromtrent bestaande plannen wordt gedacht.

Prof. Veraart heeft in „Enkele richtlijnen bij het vraagstuk van de industrialisatie van Nederland”¹⁾ het onderwerp geplaatst tegen de brede achtergrond van 's lands welvaart. Het kan zijn nut hebben te wijzen op het eigenbelang en de ambtenarij als storende factoren bij het ten uitvoer leggen der industrialisatieplannen, en samenwerking tussen de landsoverheid en de betrokken bedrijfstakken te bepleiten. Dit heeft er echter niet toe geleid andere dan reeds bekende economische en sociale aspecten te schilderen. Wie de industrialisatie van Nederland accepteert, kan hiermede niet volstaan. Hierbij mag in het midden worden gelaten, of industrialisatie wordt, aanvaard op grond van de gebiedende eis het bevolkingsaccres op te nemen — de sociale, niet de economische kant van het vraagstuk — zoals Prof. Veraart doet, dan wel of voor het grootste deel structuursinvloeden tengevolge van de oorlog en voor het kleinste deel gevolgen van bevolkingsgroei en de crisis van 1930 tot industrialisatie dwingen, hetgeen door Dr G. A. Kohnstamm wordt verdedigd in zijn bekende prae-advies voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek.

Uit de vijfledige conclusie van Prof. Veraart noteren wij, dat ook de bedrijven voor onze binnenlandse markt een flink aandeel in de credietgeving (plan-Marshall) moeten genieten, hetgeen niet wegneemt, dat bij een nauwkeurige distributie van de productiefactor arbeid het zwaartepunt zal moeten liggen in de voor export werkende industrie. Tussen Prof. Veraart en Dr Kohnstamm bestaat in dit opzicht geen verschil van mening. Het zorgenkind is voor beiden de industrialisatie ten behoeve van de export. Op de uiteenzettingen van Prof. Veraart noch op het prae-advies van Dr Kohnstamm kan in dit bestek worden ingegaan. Aan het laatste zijn, ook in dit blad, reeds vele

beschouwingen gewijd. Bij de uitwerking van de plannen inzake de exportindustrie en de importvervangende industrie doen zich echter vraagstukken voor, welke niet de behandeling hebben gevonden, die zij verdienen, wellicht omdat zij even over de grens van het studieterrain liggen. Zij mogen hier zonder details worden aangeduid — ter bestudering door specialisten.

Exportindustrie en exporthandel.

„Ernstige betogen en caricaturen houden ons al lang voor, dat het op de exportmarkt een gedrang van belang is. Het afzetprobleem behoorde dan ook ieder, die zich met industrialisatie bezig houdt, te interesseren. Prof. Veraart vertrouwt volledig op het plan-Marshall en een energiek aangepakte publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, en heeft blijkbaar geen aanleiding gevonden het afzetprobleem ter sprake te brengen. Dr Kohnstamm voelt daarentegen de beklemming van de concurrentiestrijd: „Op zoek naar een exportmarkt”, zo noemt hij de betrokken paragraaf²⁾. Met instemming wordt uit een prae-advies van Dr A. de Graaff geciteerd, aan de vóóravond van de tweede wereldoorlog uitgebracht aan de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, dat niet is te ontkomen aan de indruk „dat bij het ter hand nemen van de industriële productie onvoldoende aandacht is besteed — enkele wereldconcerns uitgezonderd — aan het probleem van de afzet”. Met een prima product maar zonder prima exportapparaat staat de industrieel machteloos, beaamt Dr Kohnstamm. Ondanks de laconieke opmerking³⁾, dat er een verkoopsleiding moet zijn, in staat een buitenlands verkoopapparaat op te bouwen, getuigt toch de vraag, waar de Nederlandse ondernemers in de komende jaren de verkoopleiders voor hun exportapparaat vandaan zullen halen, van enige bezorgdheid daaromtrent. Dat hierbij niet aan de handel wordt gedacht, bewijst in het Slotwoord de opmerking, dat onze internationale handel het nog-grotendeels zal moeten leren, werkelijk industriële exporthandel te zijn. Hiermede is het nijpende vraagstuk afgedaan. Voor Dr Kohnstamm wel te verstaan; niet voor de lezer, hopen wij, en nog minder voor hen, die metterdaad de welvaart aan onze bevolking dienen te verzekeren.

De glorie van onze internationale handel is de transitoren driehoekshandel, die — anders dan de exporthandel — niet het accent legt op een bepaald product van een bepaalde onderneming of bedrijfstak, maar op de goedkoopste wijze het beste product, ongeacht de herkomst, tegen de laagste prijs daar brengt, waar de vraag werd onderkend. Met de exporthandel heeft de transitoren driehoekshandel o.a. de marktzoekende functie gemeen. De onderscheiding tussen beide takken van handel past in een leerboekje, in de praktijk is de Nederlandse overzees-exporteur tevens driehoekshandelaar. Hij kent niet alleen de overzeese vraag, maar — én daarom verwierf hij het vertrouwen van zijn afnemers — het aanbod over de ganse globe, hetgeen hem in staat stelt op de beste wijze zijn afnemers te bedienen. Kan dit worden bereikt met Nederlandse waar, des te beter; is zulks niet mogelijk — en dat kan de exporteur-driehoekshandelaar beter dan wie ook beoordelen —, dan is er voor de Nederlandse fabrikant altijd nog de les, die hieruit te trekken valt. De klant is koning en de internationale handelaar zijn toegewijde dienaar. Wie deze dienaar gebrek aan vaderlandsliefde verwijt, vergeet, dat de Nederlandse fabrikant het er dan niet naar gemaakt heeft.

Het hoe en waarom, de kilte van ons industrieel klimaat, wordt in het prae-advies van Dr Kohnstamm uitvoerig beschreven. Onze internationale handel kón niet in de eerste plaats exporthandel zijn, omdat de exportindustrie — afgezien van de bekende uitzonderingen — vóór de oorlog nog geen rol van betekenis speelde. Toen na de

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 1 October 1947; blz. 779.

²⁾ Hoofdstuk II, paragraaf 4.

³⁾ Hoofdstuk II, paragraaf, 5, 1.

oorlog de handel, met de hem eigen bewegelijkheid, naar nieuwe mogelijkheden zocht, werden de volgende remmen gevogeld: de invloed van de verkopersmarkt in de vorm van directe afzet door de industrie; de zuigkracht van de binnenlandse markt, waardoor de exporthandel moeilijk goederen kan loskrijgen en daardoor onherstelbaar kansen voorbij moet laten gaan; de voorkeursbehandeling van de industrie door de Regering, waarbij de handel slechts als kostenverhogende factor wordt beschouwd, en vervolgens de ingewikkelde exportprocedure, welke de exporthandel in vele gevallen zich zuchtend heeft doen afwenden en gedreven naar de buitenlandse markten, waar het eenvoudiger bleek goederen los en over de grens te krijgen.

Is dit alles voldoende om de handel uit te schakelen bij het zoeken naar een exportmarkt? De verkopersmarkt verloopt, de directe afzet door de industrie stukt, de voorraden nemen toe, de financiering stelt nieuwe eisen, de opdrachten vloeien de handel weer toe. De prijzenswaardige activiteit der Nederlandse Kamers van Koophandel in het buitenland en van instituten als het Cihan, het Overzee- en het Zuidamerikaans Instituut e.d., maken het de kleine en middelgrote fabrikant weliswaar veel gemakkelijker dan vroeger het geval was, zelf de overzeese markt te bewerken. Wie zal echter hiermede menen de sleutel van de exportmarkt te bezitten? De ervaring, de kennis, de ondernemingslust is het eigendom van tientallen van exporteurs-driehoekshandelaren. Wat doet dit feit voorbij zien? Het afzetapparaat is er, maar het axioma van het industrieverkoopkantoor wordt niettemin gesteld voor de realisering van de wens tot industrialisatie. Is het te eenvoudig om zich onze vierde productiefactor organisatie te herinneren, ons exportapparaat te inventariseren en daarna pas zich te beraden? Wederopbouw heeft getracht ons in verrukking te brengen met papieren plannen en maquettes. Wordt dit voorbeeld door Economische Zaken gevolgd? Dr Kohnstamm wil ons doen geloven, dat het niet voldoende is de Overheid te doen waken voor een gunstig industrieel klimaat. Daarnaast zal zij er op uit moeten trekken om méér ondernemers tot daden te wekken. De zelfoverschatting, die hieruit sprak, is het complement van de verwaarlozing van haar eerste taak: te waken voor een gunstig exportklimaat, waarvan meer resultaat is te verwachten dan van alle vergaderingen der exportbevorderingscommissies bij elkaar.

Importvervangende industrie en importhandel.

De conclusies van Dr Kohnstamm ten aanzien der importvervangende projecten vermelden, dat slechts „krachtige, doelbewuste overheidsmaatregelen tot vermindering van het industriële risico of tot verhoging van de winstmogelijkheden” het particuliere initiatief tot „grote daden” zullen kunnen bewegen.

Leidt dit streven tot het oprichten e.g. uitbreiden van industrieën, welke niet alleen bij een vrijer internationaal handelsverkeer in de toekomst, maar ook thans reeds aan de buitenlandse concurrentie het hoofd moeten bieden en uit eigen kracht daarin slagen, dan kan zulks, menen wij, slechts onverdeelde instemming ontmoeten, ook in handelskringen, welke daardoor wellicht voor moeilijkheden worden gesteld. Zulke „normale” moeilijkheden ondervond en overwon de handel wel meer. Ontstaan echter industrieën, welke onder normale omstandigheden, d.w.z. bij vrije concurrentie van het buitenland, bij gebrek aan levensvatbaarheid niet zouden zijn opgericht en danken wij haar ontstaan aan beschermende maatregelen van overheidswege, dan laadt de Overheid tegenover de handel een zware verantwoordelijkheid op zich. Wellicht wordt niet steeds duidelijk onderkend, dat van bescherming sprake is, bedekt als zij wordt door de liefdesmantel van „krachtige, doelbewuste overheidsmaatregelen”. Wij zijn zozeer vertrouwd geraakt met het ver doorgevoerde stelsel van importbeperking en importverhindering, waartoe de deviezennoed ons heeft gebracht, dat niet voldoende

wordt beseft in dit stelsel reeds een vèrgaande bescherming van onze binnenlandse productie te bezitten, waardoor deze laatste ook op economisch niet verantwoorde basis mogelijk wordt gemaakt. Hiermede, en met nog verdergaande maatregelen — hoezeer ook wellicht door de tijdelijke omstandigheden geboden — brengt de Overheid de importhandel een ernstige slag toe onder het motto alle verantwoordelijkheid op grond van plaatsgevonden structurele wijzigingen te moeten afwijzen. Dit nu is slechts gerechtvaardigd voor industrialisatie op eigen kracht en voorzover dus op eigen kracht aan buitenlandse concurrentie met succes het hoofd kan worden geboden. In dit geval zal de handel zich evenzeer op eigen kracht moeten aanpassen. Vindt industrialisatie evenwel plaats dank zij steun van en bescherming door de Overheid — en in dat geval kan van structurele wijziging geen sprake zijn — dan zal de handel bij haar aanpassingsproces evenzeer recht kunnen doen gelden op steun van en bescherming door de Overheid, die toch niet *met twee maten* zal willen meten!

De beantwoording van de vraag, waarin deze steun en bescherming, waarop de handel evengoed als de industrie recht zou hebben, zou moeten bestaan, moge aan specialisten worden overgelaten. Uiteraard zal ieder concreet geval op zijn merites moeten worden onderzocht. Voor wat de algemene leidraad betreft, worde in dit bestek volstaan met de mededeling, dat deze voor belangstellenden beschikbaar is.

Bijzondere aandacht verdienen de voordelen, verbonden aan het instandhouden van het importeursapparaat, dat beschikt over de nodige kennis van de markt en over het afzetapparaat, dat eigenlijk in alle gevallen — en zeker wanneer de handelaar nog andere artikelen voert — economischer, efficiënter zal werken dan een afzetapparaat, dat door de fabriek in kwestie zal moeten worden opgebouwd. Het is blijkbaar niet overbodig, nog eens te wijzen op de grote kennis van marktverhoudingen hier en elders, van productiemethoden in het buitenland, enz., die in dit apparaat is geaccumuleerd en door zijn buitenlandse relaties up to date wordt gehouden. Zal deze voor de nieuwe Nederlandse industrieën niet de onmisbare prikkel vormen, zo goed, zo goedkoop en zo efficiënt mogelijk te produceren, en geen misbruik te maken van een veelal ten deze geschapen, op zichzelf onwenselijke monopoliepositie van de nieuwe industrie? De Overheid heeft immers te allen tijde de mogelijkheid, wanneer zij de gestie van de Nederlandse fabriek in kwestie in strijd met het algemeen belang acht, weer door middel van het importeursapparaat import toe te laten en op deze wijze een gezonde concurrentie op te roepen. Waar het niet in de laatste plaats uit sociaal oogpunt gewenst is de prijzen zo laag mogelijk te houden, is deze stok achter de deur voor de Overheid van grote waarde. De Directeur-Generaal van de Prijzen heeft kortelings te kennen gegeven, dat de mogelijkheden van zijn Dienst praktisch uitgeput zijn te achten en verdere prijsverlaging slechts door concurrentie, en niet meer van bovenaf verordineerd, is te verwachten. In het gegeven geval is deze stok achter de deur de buitenlandse concurrentie.

Het heeft weinig zin de eindeloze schermutselingen over bescherming en vrijheid met een supplement te verrijken. Niet de vraag, of 's lands economie zal zijn gebaat met industrieën, welke bij terugkeer van een normaler en vrijer internationaal handelsverkeer — leven we niet allen in die hoop — een bron van nieuwe zorgen zullen blijken te zijn, doch de ernstige consequenties, welke de industrialisatie als boven bedoeld voor een deel van de handel met zich brengt, en waarvan de Overheid zich onvoldoende rekenschap geeft, rechtvaardigen de aandacht, welke dit onderwerp waard is.

's-Gravenhage.

A. J. ZIKEL.

HET HERSTEL DER SPOORWEGEN IN EUROPA.

Wanneer men circa 2½ jaar na het einde der oorlogshandelingen in Europa een overzicht tracht te verkrijgen van de stand van het herstel der spoorwegen in Europa, stuit men op verschillende moeilijkheden. Voor verschillende landen, in het bijzonder de Oost- en Zuid-Oost-Europese, staan slechts zeer schaarse gegevens ter beschikking. Omtrent de West- en Midden-Europese landen zijn wij beter geïnformeerd, in het bijzonder dank zij de belangrijke publicaties van de ECITO, welke helaas met het opheffen van deze organisatie beëindigd zijn¹⁾. Tracht men een vergelijkend overzicht tussen de landen te verkrijgen, dan doet zich de bekende moeilijkheid van alle vergelijkende internationale statistieken voor, dat een algemeen aanvaarde definitie der gebruikte begrippen ontbreekt, zodat de cijfers in wezen niet vergelijkbaar zijn.

Voor landen, welke aanzienlijke grenswijzigingen hebben ondergaan zoals Polen, Hongarije, Rusland en Duitsland, is elke vergelijking met de situatie voor de oorlog vrijwel onmogelijk. Getracht is daarom een globaal overzicht te verkrijgen zonder te streven naar statistische volledigheid, welke onbereikbaar was. De gegevens reiken over het algemeen tot de zomer van 1947, in enkele gevallen konden ook nog latere cijfers verwerkt worden.

De voornaamste bronnen waren de eerder genoemde maandelijks publicaties „The transport situation in Europe” van de ECITO, het maandelijks Bulletin van de Union Internationale des Chemins de Fer en de verschillende landelijke spoorwegtijdschriften.

Vergelijking wereldoorlog I — wereldoorlog II.

De tweede wereldoorlog heeft aan het Europese spoorwegwezen een schade berokkend, welke een veelvoud bedraagt van de door zijn voorganger veroorzaakte schade.

Het aantal neutralen was nog kleiner dan in de oorlog van 1914—1918, terwijl het eigenlijke krijsbedrijf vrijwel overal het gehele grondgebied der belligerenten gedurende langere of kortere tijd bestreek. Een geheel nieuwe factor werd gevormd door het luchtwapen, dat in het kader van de totale oorlog het gehele vervoerstelsel van de vijand aanviel. Nieuw in de tweede wereldoorlog was ook de grote betekenis van de partisanenstrijd in verschillende gebieden, waarbij de vernieling van spoorweginstallaties steeds één der belangrijkste doelen was.

Het totalitaire karakter van de tweede wereldoorlog bracht voorts met zich mede, dat een zeer intensieve roofofbouw plaats had op alle spoorwegactiva, zodat ook de niet verwoeste activa aan het einde van de oorlog in een deplorabele toestand verkeerden. Men kan in dit verband aannemen — hoewel cijfers hieromtrent ontbreken — dat de in het kader van de oorlogvoering geleverde vervoersprestaties als gevolg van de ver doorgevoerde mechanisatie der legers, veel groter waren dan in de eerste wereldoorlog.

Deze veel omvangrijker en veel intenser schade enerzijds, en de grote moeilijkheden bij de algemene wederopbouw van de verschillende landen anderzijds, hebben tot gevolg, dat het definitieve herstel der spoorwegen ditmaal een langere periode zal vereisen dan na 1918.

De aard der oorlogsschade.

De aan de spoorwegbedrijven tijdens de tweede wereldoorlog toegebrachte schade kan in verschillende categorieën onderscheiden worden. Deze onderscheiding is van belang voor een vergelijkend overzicht van de schade in de verschillende landen en vormt tevens een goede basis voor een samenvatting van de stand van het herstel.

In de eerste plaats is er de schade aangericht door de eigenlijke oorlogvoering. Hieronder valt de schade veroorzaakt door luchtaanvallen. Hoewel deze uiteraard verspreid is over geheel Europa zijn er toch enige belangrijke concentratiepunten te noemen nl. West- en Midden-Duitsland, bepaalde gedeelten van Noord-West-Frankrijk (strategische bombardementen, voorafgaande aan de invasie) en Noord-Italië. Een tweede vorm van schade uit hoofde van de eigenlijke oorlogvoering is de schade aangericht in het kader van de oorlog te land. Ook daarbij is sprake van meer of minder. Geheel of bijna geheel gespaard hiervoor bleven Engeland, Noorwegen en Denemarken. Zeer ernstig geteisterd werden die gebieden, waar de fronten gedurende lange tijd min of meer tot stilstand kwamen, zoals Midden-Italië, gedeelten van West-Frankrijk, de Ardennen, Nederland tussen de rivieren, Joegoslavië, Griekenland en Polen.

De door oorlogshandelingen aangerichte schade omvat alle bedrijfsmiddelen. Het meest kwetsbaar bleken de gecompliceerde beveiligingsinstallaties en de meer omvangrijke kunstwerken als grote bruggen, viaducten en tunnels.

In de tweede plaats komt dan de schade veroorzaakt door het wegvoeren van bedrijfsmiddelen. Vanuit het standpunt van Europa als een geheel is hier geen sprake van schade; voor de individuele landen, welke het slachtoffer werden van de Duitse plunderingen was dit wel degelijk een verlies.

Aanvankelijk beperkte deze vorm van schade zich tot het wel uiterst gemakkelijk af te voeren rollend materieel, doch in een later stadium vielen ook de bovenbouw, magazijnvoorraden en machines ten offer, terwijl tenslotte zelfs de bovenleiding voor de elektrische tractie werd gedemonteerd en afgevoerd.

Het staat wel vast, dat wat betreft de wegvoering der bedrijfsmiddelen in Oost-Europa, Polen en Tsjecho-Slowakije (waar dit land reeds vóór de oorlog begon) de ergste slachtoffers zijn geweest. In West-Europa werden België en Frankrijk aanvankelijk harder aangepakt dan Nederland, in welk laatste land men er in slaagde het bedrijf grotendeels toch in tact te houden tot het begin van de spoorwegstaking. Wat de Duitsers daarna in dit opzicht in Nederland presteerden, geeft ons land de twijfelachtige eer om wat deze vorm van schade aangaat waarschijnlijk aan de spits te gaan. Zeer zwaar getroffen in dit opzicht werd ook Italië, nadat dit van bondgenoot in bezet gebied veranderd was. Engeland bleef uiteraard voor schade in deze vorm gespaard, terwijl Denemarken eveneens ongemoeid bleef. Ook Noorwegen, hoewel bezet gebied, ondervond in dit verband de voordelen van zijn zeer geïsoleerde ligging.

Tenslotte vormt de schade aangericht door het jarenlang uitstellen van de noodzakelijke vernieuwingen een zeer aanzienlijke post. Zeer grof benaderend kan men zeggen, dat de gemiddelde levensduur der duurzame spoorwegactiva varieert van 20 à 40 jaar, zodat per jaar 2½ à 5 pCt vernieuwd moet worden. In vrijwel alle Europese landen kwam hieraan bij het begin van de oorlog een einde; sindsdien had een systematische roofofbouw plaats. Hieraan is met het einde van de oorlog geen einde gekomen. De précaire staal- en houtproductie in Europa hebben tot gevolg gehad, dat van een inlopen van de ontstane achterstand in de meeste landen nog geen sprake is, en dat in vele landen de achterstand nog ieder jaar verder oploopt.

Van welke orde van grootte deze vorm van oorlogsschade is, moge blijken uit het feit, dat men in Frankrijk voor het herstel van de bovenbouw (rails, wijsels enz.) in totaal 3,3 miljoen ton staal nodig heeft, waarvan 2,1 miljoen ton voor uitgestelde vernieuwing.

Een globale onderlinge vergelijking.

Hoewel we reeds in het begin van dit artikel opmerkten,

¹⁾ Zie voor de ECITO het artikel van Mr K. Vonk in „E.-S.B.” van 11 Februari jl., blz. 109.

dat onderlinge vergelijking der landen zeer moeilijk is, menen wij toch aan de hand van de beschikbare gegevens tot een globale vergelijking te kunnen concluderen.

Zeer ernstig was de oorlogsschade in Nederland, Duitsland, Polen, Rusland, Joegoslavië, Griekenland en Midden-Italië. Voorts werd ernstige schade aangericht in België, Frankrijk, Tsjecho-Slowakije en de overige belligerente landen in Midden- en Zuid-Oost-Europa. Relatief goed zijn Engeland, Noorwegen en Denemarken van deze tweede wereldoorlog afgekomen. Onderstaand staatje geeft enige vergelijkende cijfers voor enkele landen waaromtrent gegevens konden worden verkregen.

Aanwezige en bruikbare bedrijfsmiddelen bij het einde van de oorlogshandelingen in pCt van de in 1939 aanwezige.

	België	Engeland	Frankrijk ¹⁾	Griekenland ²⁾	Neder-Italië	Nederland
Locomotieven	57 ³⁾	100	21	11	—	15
Rijtuigen (stoom)	55 ⁴⁾	92	21	7	19	11
Goederenwagens	37 ⁵⁾	96	35	12	36	2
Baan	95	—	42	74	72	15
Kunstwerken, bruggen, enz.	89 ⁶⁾	—	—	35	89	30
Tunnels	—	—	—	90	82	—
Electrische bovenleiding	100	100	—	—	10	21 ⁷⁾

— is geen betrouwbare gegevens.

¹⁾ situatie bij de bevrijding in Augustus 1944.

²⁾ alleen Helleense Staatsspoorwegen.

³⁾ situatie einde 1944.

⁴⁾ situatie einde 1944, echter inclusief beschadigde rijtuigen.

⁵⁾ verdeeld over het hele net en dientengevolge niet exploitabel.

Het herstel.

In sommige landen, zoals België en Frankrijk, kon nog tijdens de krijgsvruchtelingen een begin met het herstel der spoorwegen worden gemaakt, doch in de meeste landen kon pas na de Duitse capitulatie met het herstelwerk worden begonnen.

Het is merkwaardig, met welk een élan dit werk in het algemeen in de vroeger door Duitsland bezette landen gebeurde. Ondanks de enorme schade en de vaak uiterst primitieve technische hulpmiddelen, slaagde men er in korte tijd in een spoorweginet in Europa op te bouwen. De daarbij door het personeel der spoorwegen ontwikkelde activiteit stak veelal gunstig af bij de zeer lage arbeidsproductiviteit in andere bedrijfstakken en vindt o.a. zijn oorzaak in de persoonlijke binding, welke bij velen nog ten opzichte van het bedrijf bestaat. Opmerkelijk is ook de gang van zaken in Joegoslavië waar de wederopbouw van het spoorwegbedrijf een zaak was, waaraan het gehele volk actief deelnam.

Deze eerste periode van het voorlopig herstel was omstreeks de jaarwisseling 1946—1947 in de meeste landen vrijwel ten einde. Zij omvatte het voorlopig herstel der vernielde spoorlijnen en installaties en het voorlopig rijdbaar maken van het nog beschikbare rollend materieel. Uiteraard ontbraken in deze fase ook verschillende definitieve herstellingen niet. Zo stelden verschillende landen nieuwe locomotieven in dienst, werden vele lijnen herelectriceerd, spoorlijnen en gebouwen definitief hersteld.

Het opmerkelijke is, dat vrijwel alle landen deze eerste snelle voorlopige fase doorlopen hebben; slechts Duitsland kwam hier belangrijk achteraan, hetgeen verband hield met de gehele economische situatie in dat land. Het laat zich echter aanzien, dat het definitieve herstel lang niet zo synchroon zal verlopen. De duur, waarover het definitieve herstel zich zal uitstreken, zal voor ieder land afhangen van de omvang en intensiteit van de te herstellen schade en de economische situatie van het land. Belangrijke factoren in dit verband zijn bijv. de aanwezigheid van bepaalde industrieën, zoals rails-walserijen, wagonfabrieken en voorzover men op leveranties in het buitenland is aangewezen, de deviezenpositie. Men hoeft om dit opzicht enige uitersten tegenover elkaar te stellen slechts Nederland en België te vergelijken. Het is bij de momentele economische situatie in West-Europa onmogelijk een enigszins gefundeerde voorspelling

in dit opzicht te doen, in het bijzonder nu het „Marshallplan” nog de grote onbekende in alle opstellingen vormt. Maar wel kan men vaststellen, dat deze economische moeilijkheden in verschillende landen het definitieve herstel over een veel langere periode zullen uitstreken dan in de aanvankelijke plannen bedoeld was.

Analyse van het herstel.

Aan de hand van onze drievoudige indeling van de oorlogsschade aan het spoorwegbedrijf kan een vergelijkend overzicht van de herstelwerkzaamheden gemaakt worden.

Wij bespreken in de eerste plaats het herstel van de eigenlijke oorlogsschade.

Vrijwel overal in Europa werden alle voor de oorlog in exploitatie zijnde lijnen weer in exploitatie genomen. Dit betekent niet, dat het aantal meters spoor weer op het oude peil werd teruggebracht. In vele gevallen was het nodig om één der sporen van nog in tact zijnde dubbelsporige baanvakken op te breken en elders te herleggen. Het aldus ontstane net omvat daarom nog verschillende enkelsporige baanvakken, welke bij definitief herstel ongetwijfeld weer dubbelsporig zullen worden. Verschillende van deze tijdelijke enkelsporige baanvakken vormen thans onaangename „bottle necks” (bijv. in Nederland gedeelten in de lijn Amsterdam—Utrecht—Arnhem, Rotterdam—Roosendaal—Vlissingen en de gehele lijn Meppel—Leeuwarden). Ook was het bij de moeilijke staalpositie in de meeste landen voornamelijk onmogelijk opgebroken raccordermentssporen en sporen op rangeerterreinen te herleggen.

De kunstwerken (bruggen, viaducten en tunnels) werden voor het overgrote deel bijna overal althans provisorisch hersteld. Vele kleine kunstwerken werden reeds definitief hersteld, de grote bruggen zijn voor het grootste deel nog alleen voorlopig hersteld, waarbij oorspronkelijk dubbelsporige bruggen gewoonlijk enkelsporig zijn uitgevoerd. Dit feit en de met het voorlopig herstel verbonden snelheidsbeperkingen betekenen een belangrijke beperking van de capaciteit van verschillende lijnen. Het definitieve herstel der kunstwerken zal in de meeste landen nog zeker enige jaren vergen.

De beveiligingsinstallaties, welke voor een goed functioneren onmisbaar zijn, werden eveneens overal hersteld, doch ook hierbij zeer vele alleen provisorisch. Dit houdt trouwens in vele landen tevens verband met het feit, dat men bij de definitieve opbouw tot een ingrijpende modernisering van het seinwezen zal overgaan.

Bij de gebouwen ongeveer hetzelfde beeld als bij de kunstwerken. Kleinere gebouwen en stations zijn vaak reeds definitief hersteld, grote stations meestal nog slechts voorlopig. De wederopbouw der gebouwen deelt in de moeilijkheden, welke de algemene wederopbouw ook ondervindt, nl. gebrek aan hout en staal en vaak ook aan geschoolde werkkrachten. Het is in dit verband wel merkwaardig, dat bijv. in België, waar men toch geen deviezenproblemen kent, de wederopbouw der verwoeste stations (overigens gering in aantal) ook vertraagd is.

Het rollend materieel is één der belangrijkste componenten in het herstel.

Voor de locomotieven is de situatie in het algemeen zo, dat het thans aanwezige aantal bruikbare locomotieven varieert van 60 tot 100 pCt van het aantal in 1939 aanwezig. Bepaald ongunstig is de situatie voornamelijk in Duitsland. In sommige landen, o.a. Nederland, bestaat het aantal aanwezige locomotieven voor een belangrijk deel uit specifieke oorlogsmachines, welke bruikbaarheid voor de reizigersdienst beperkt is, terwijl de levensduur maar kort zal zijn.

Daar in zeer vele landen zeer verregaande electricatieplannen bestaan, wordt een zekere terughouding betracht bij het nog aanschaffen van nieuwe stoomlocomotieven.

Het herstel van het locomotievenpark was o.a. mogelijk door de leveranties uit Amerika, Canada en Engeland;

terwijl bij de reparatie ook onderling hulp verleend werd, o.a. door België, Denemarken en Zwitserland. Momenteel gaat België zelfs weer Duitse machines herstellen!

Bij de *rijtuigen* (waarbij inbegrepen de treinstellen) is het voorlopig nog bijna uitsluitend herstel van aanwezig materieel, terwijl nieuw materieel nog vrijwel nergens in dienst is gesteld. Grote aantallen zwaar beschadigde rijtuigen wachten nog in vele landen op herstelling. Het aantal thans lopende rijtuigen bedraagt van 50 tot 75 pCt van het vooroorlogse aantal in de door de oorlog getroffen continentale landen, zodat men overal nog van een belangrijk tekort kan spreken.

Overigens dient men hierbij ook in aanmerking te nemen, in welke staat de herstelde rijtuigen verkeren. In West-Europa en Scandinavië verkeren de lopende rijtuigen gewoonlijk in normale of nagenoeg normale staat, daarentegen zijn in Centraal- en Zuid-Oost-Europa vaak nog alleen de allernoodzakelijkste provisorische herstellingen aangebracht.

De *goederenwagens* vormen ongetwijfeld de zwakste plek in het herstel en het is reeds bij herhaling gebleken, dat in vele landen de spoorwegen het goederenvervoer nog niet voldoende kunnen bedienen. Dit geldt met name in de perioden, waarin de binnenvaart door gesloten water of laag water het op moet geven.

Het aantal bruikbare wagens, waarover men beschikt, varieert in de getroffen continentale landen van 45 tot 80 pCt van het vooroorlogse aantal, uit welk cijfer wel blijkt, hoe ongunstig de situatie nog is. Door de oorlog gingen circa 300.000 goederenwagens verloren. Tegen het einde van 1947 wachtten in Duitsland, (excl. Russische zône), België, Tsjechoslowakije, Frankrijk, Luxemburg, Nederland en Italië nog circa 240.000 wagens op herstel.

Naast het herstel van het beschadigde materieel begint in verschillende landen thans de aflevering van nieuw goederenmaterieel ook van betekenis te worden. Blijkens de ramingen van de technische transportcommissie voor het Marshall-plan werd echter ook in 1952 nog met een tekort van 100.000 goederenwagens in de bij dit plan betrokken landen gerekend, hetgeen de zeer grote behoefte wel typeert.

Bij onze bespreking van de schade noemden wij als tweede factor het wegvoeren der bedrijfsmiddelen, in het bijzonder het rollend materieel. Het repatriëren van dit materieel is een buitengewoon-moeilijk werk. De ECITO heeft hier zeer belangrijk werk gedaan.

Eén van de grootste moeilijkheden bij dit werk is het identificeren. Voor de locomotieven is dit het gemakkelijkst, deze zijn dan ook voor het grootste deel weer gerepatriëerd. Minder gunstig is de situatie voor de rijtuigen en treinstellen en het minst gunstig is deze voor de goederenwagens, waarvan er vele meer dan eens overgeschilderd werden en zodoende een nieuw vaderland kregen.

De ECITO deelde in haar laatste verslag mede, dat bij het eindigen van de oorlogshandelingen ongeveer 600.000 wagens buiten het eigendomsgebied verkeerden. Medio 1947 was ongeveer de helft hiervan gerepatriëerd. Nadien heeft dit proces nog voortgang gemaakt, hoewel in een langzaam tempo. De onder Russische invloed staande gebieden hebben over het algemeen weinig medewerking getoond bij het streven het materieel weer thuis te brengen. Ook bij het herstel van het normale goederenvervoer laat de terugvoering van goederenwagens uit de Midden-Europese landen nog veel te wensen over.

Wij laten tenslotte ter illustratie enige recente Nederlandse cijfers volgen.

Percentage van het weggevoerde materieel, dat van Mei 1945—Januari 1948 teruggekeerd is.

Locomotieven	90
Electrisch materieel	73
Diesel-electrisch materieel	78
Stoomrijtuigen	55
Goederenwagens	68

Voor het overgrote deel verkeerde dit materieel in volkomen onbruikbare staat bij repatriëring.

Wat betreft de derde vorm van de oorlogsschade, het uitstellen van de noodzakelijke vernieuwingen in het bijzonder van de bovenbouw en het rollend materieel, wezen wij er bij de bespreking van de schade reeds op, dat in verschillende landen de situatie in dit opzicht eerder nog verder achteruitgaat, dan verbetert. Gebrek aan hout, staal en voldoende werkkrachten zijn de oorzaak, dat men zelfs nu nog niet in staat is de jaarlijks noodzakelijke vervangingen uit te voeren, zodat de intrinsieke waarde van het betrokken activum verder vermindert. Technisch uit zich dit in verschillende landen (o.a. Engeland, Nederland, Frankrijk) in aanmerkelijke beperkingen van de toegestane maximum snelheden. Waar voor de oorlog 125 km/h op de meest hoofdspoorwegen was toegestaan, bedraagt dit maximum thans gewoonlijk 90 à 100 km/h. Op sommige lijnen (o.a. in België en Frankrijk) is de snelheid weer tot 125 km/h opgevoerd.

De prestaties.

Men verkrijgt een goed beeld van de omvang van het herstel der spoorwegen, wanneer men de thans bereikte prestaties kwantitatief en kwalitatief vergelijkt met die van 1939.

Voor de kwantitatieve vergelijking kan men zich baseren op gegevens betreffende het aantal afgelegde treinkilometers, askilometers en tonkilometers. Helaas zijn deze gegevens niet talrijk en bovendien is het vaak moeilijk om recente cijfers te verkrijgen.

Wat de kwalitatieve vergelijking betreft, is voor het reizigersvervoer vooral de reisduur van belang.

Voor het *reizigersvervoer* in de West-Europese continentale landen bedraagt het aantal treinkilometers 70 à 80 pCt van het vooroorlogse aantal, hetgeen dus wijst op een aanzienlijk geringer frequentie.

In Centraal- en Oost-Europa is de situatie nog veel ongunstiger. Hoewel exacte cijfers omtrent het aantal afgelegde as- of zitplaatskilometers ontbraken, kan men aannemen, dat voor deze grootheden het verhoudingspercentage t.o.v. 1939 eveneens belangrijk beneden 100 ligt. Daarentegen is de omvang van het reizigersvervoer in alle landen aanzienlijk toegenomen en in sommige landen, w.o. Nederland, zelfs verdubbeld.

De rijtijden van 1939, welke meestal zeer laag waren, konden thans nog vrijwel nergens bereikt worden in verband met de toestand van de bovenbouw en het materieel, provisorische herstelling der kunstwerken en enkelsporige exploitatie op vroeger dubbelsporige baanvakken. In het binnenlands vervoer liggen de rijtijden voor de voornaamste snelverbindingen in West-Europa thans, enkele gunstige uitzonderingen buiten beschouwing latend, 20 à 40 pCt hoger dan in 1939.

In het internationaal reizigersvervoer zijn de meeste vroegere verbindingen hersteld, zelfs zijn nieuwe toegevoegd, (bijv. Holland—Scandinavië). De frequenties blijven echter nog belangrijk onder die van 1939, terwijl de rijtijden ongunstig beïnvloed worden door de reeds eerder genoemde factoren, waarbij dan nog de veel langere oponthouden op de grensstations komen.

Onderstaand staatje geeft een vergelijking voor enkele relaties.

	Reisduur in uren (snelste verbinding)	
	1939	1947
Amsterdam — Parijs	6,25	9,92
Oostende — Bazel	10,75	13,67
Parijs — Kopenhagen	24,37	31,92
Amsterdam — Praag	17,37 ¹⁾	27,50 ²⁾
Bazel — Rome	13,08	15,88

¹⁾ via Dresden — Podmokly.

²⁾ via Frankfort am Main — Schirnding.

In het *goederenvervoer* werd in vele West-Europese landen het aantal treinkilometers van 1939 reeds weer

bereikt. Het aantal askilometers ligt meestal niet ver af van de cijfers van 1939, ondanks het zoveel geringer aantal wagens, hetgeen mogelijk was door een drastische beperking van de omlooptijd der wagens.

Ook hier is de situatie in het overig deel van Europa ongunstiger, in het bijzonder in Duitsland.

Samenvatting.

Door de tweede wereldoorlog werd aan het Europees spoorwegstelsel een schade aangericht, welke de oorlogschade van 1914—1918 vele malen overtrof. Nochtans slaagde men er in op korte termijn het net zodanig te herstellen, dat dit weer tot belangrijke prestaties in staat was en opnieuw de hartader van het Europees verkeersstelsel vormt. Het definitieve herstel zal nog geruime tijd vereisen en van land tot land zullen de onderlinge verschillen aanzienlijk zijn. De spoorwegen zullen in dit opzicht het spiegelbeeld der naties zijn.

Bilthoven.

Drs A. PARENT.

BOEKBESPREKINGEN.

Dr G. A. Kohnstamm, De toekomst van Nederlands industriële ontwikkeling, Proefschrift Delft, Mouton & Co., 's-Gravenhage, 1947, 144 blz.

Dit prae-advies voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, waarop de auteur inmiddels cum laude is gepromoveerd bij Prof. Veraart, heeft terecht reeds zoveel aandacht getrokken, dat een uitvoerige bespreking in dit weekblad niet nodig is. Het heeft als grote voordelen de concrete en constructieve opzet en de „vaart” die er in zit. Op deze plaats moge slechts ingegaan worden op enkele methodische aspecten. Het betoog is, voor wat de economische problemen, die er in worden aangeroerd, betreft, een ingenieursbetoog, met de vele voordelen maar ook met enkele nadelen van dien. De econoom zou iets meer nadruk hebben gelegd op de rol der prijzen bij de inpassing van een volkshuishouding en een industrie in het geheel der wereldeconomie. In het verleden is er vaak door economen te veel alleen aan deze zijde gedacht, waardoor men de problemen der werkgelegenheid op inadequate wijze heeft gesteld. In zoverre kan het dus geen kwaad, dat in dit geschrift het accent anders ligt. Maar het is daarin te ver gegaan. Voor de econoom is het een uitgangspunt dat, indien een land bedreigd wordt met een blijvend tekort op zijn betalingsbalans, het zijn kosten- en prijzenpeil moet verlagen, teneinde de concurrentie te kunnen volhouden. Men zou gaarne iets meer hebben gezien omtrent de grootte der aanpassingen, die hier nodig zijn. Het is duidelijk dat, naarmate men in deze kostenaanpassing minder in de technische zin slaagt (door rationalisatie of industrialisatie), men meer in de richting van verlaging van het levenspeil zal moeten gaan.

Een ander aspect, dat voor de econoom centraal zou zijn, is het verband tussen onze uitvoer en de nationale inkomens der landen, waarheen wij exporteren¹⁾. Hierop is de auteur ten dele ingegaan, doch hij heeft zijn analyse in eerste aanleg beperkt tot de ongunstige gevallen, nl. Duitsland, Engeland en Indonesië. Later komt hij er in ander verband wel in de buurt, doch beschouwingen over de vermoedelijke ontwikkeling van de wereldhandel en de wereldproductie worden niet gegeven.

Ten aanzien van zijn industrialisatieprogram zou een vergelijking met de voor Nederland en vele andere landen beschikbare productie-indices na 1920 waardevol zijn geweest, om te zien, welke ontwikkeling er reeds heeft plaats gehad, resp. mogelijk schijnt.

Een opmerking over de concrete berekeningen moge

¹⁾ Zie ook: „De toekomst van de Nederlandse betalingsbalans” door Dr P. C. van Traa en schrijver dezes in „E.-S.B.” van 4 Februari jl., blz. 84.

nog worden toegevoegd²⁾. Op blz. 50 stelt Dr Kohnstamm vast, dat bij tewerkstelling van 350.000 man een netto-productie van f 2,1 mld kan worden toegevoegd; „nog niet voldoende om de in tabel 2 verlangde mééropbrengst van circa 3 milliard te leveren.” Deze ca. f 3 mld zijn echter bruto-productiecijfers, zodat er wel overeenstemming bestaat. Dit betekent voor het verdere betoog, dat, om alle arbeiders in het productieproces op te nemen, meer investeringen nodig zijn en dan ook de betalingsbalans een overschot kan opleveren.

Deze enkele opmerkingen mogen echter niet de indruk vestigen, alsof daarmee aan de conclusies van de auteur in belangrijke mate afbreuk wordt gedaan. Zijn hoofdconclusies blijven behartenswaardig.

's-Gravenhage.

J. T.

²⁾ Deze opmerking werd mij gemaakt door Ir J. W. Bartelds.

Mr Th. A. Fruin, Het economisch aspect van het Indonesisch vraagstuk. Uitgeverij Vrij Nederland, 1947.

De schrijver, die een langjarige praktijk in Indonesië heeft gehad als Directeur van de Algemene Volkscredietbank, geeft in dit werkje zijn zienswijze over de politiek tot economische verheffing van de Indonesische bevolking. In de eerste hoofdstukken geeft hij een objectieve en zeer lofwaardige beschrijving van de ontwikkeling, zoals deze tot dusver heeft plaatsgevonden en hij gaat daarna over tot een behandeling van de economische politiek, die hij nodig acht. Hierbij stelt hij zich, zoals hij zelf ronduit verklaart, op progressief standpunt en in dit opzicht zullen velen het niet met zijn denkbeelden eens zijn, al zullen zij de bekwaamheid, waarmee deze zijn uiteenzet, gaarne erkennen.

De doelstelling bij de welvaartspolitiek.

De schrijver meent, dat een politieke zelfstandigheid, zoals deze geboren staat te worden, onverenigbaar is met een positie, waarbij de Indonesiër in zijn eigen land economisch op de laagste sporten blijft (blz. 51). Hierin ligt een kern van waarheid. Wanneer hij er echter op laat volgen, dat reeds thans de Indonesische staten en de Indonesische burgers zelf de leiding moeten nemen — bedoeld is hier de „economische” leiding —, zij het in voortdurende nauwe samenwerking met Nederland en Nederlanders in Indonesië (blz. 52), dan twijfelt men toch wel vooralsnog aan de mogelijkheid daarvan. Daartoe ontbreken nog te veel de nodige kapitaalsbesparingen en de aanwezigheid van het moderne ondernemerstype.

De heer Fruin wenst een verbreding van Indië's economische grondslag door industrialisatie — hetgeen iedereen onderschrijven zal — en wel in de vorm van het opnieuw aanvangen van de opbouw van een eigen nijverheid in Indië (blz. 56). Dit is speciaal ten aanzien van de verhouding Indonesiër-vreemdeling een zeer belangrijk punt. Zijns inziens moet het streven in de eerste plaats zijn een nationale industrie in het leven te roepen, d.w.z. een nijverheid, die zoveel mogelijk in Indonesische handen is, bijdraagt tot de winning van binnenlands kapitaal en welks opbrengst in de grootst mogelijke mate aan het Indonesische volksinkomen ten goede komt. Hiermede kan iedereen, die het goed meent met Indonesië, het eens zijn. Het is echter een algemene, op zichzelf nietszeggende formule en alles komt aan op de uitwerking, die dit beginsel in de praktijk zal krijgen. De schrijver denkt zich nu deze toepassing aldus, dat in de behoeften voor de binnenlandse markt zoveel mogelijk moet worden voorzien door kleine en midden-, niet of licht gemechaniseerde bedrijven, terwijl hij geen voorstander is van grote, gemechaniseerde bedrijven, omdat deze buitenlandse managers en stafpersoneel employeren, grote behoefte aan te importeren kapitaalgoederen hebben en minder arbeiders nodig hebben, terwijl een deel van de behaalde winsten naar het buitenland moet afvloeien.

Met deze zienswijze kunnen wij niet instemmen. De door de heer Fruin voorgestane politiek om het Inlands kleinbedrijf de voorrang te geven boven het Westers grootbedrijf, werd in de laatste jaren voor de oorlog door de Nederlands-Indische Regering op instigatie van de heer Sitsen, toenmaals hoofd van de afdeling Nijverheid, voorgestaan, doch is kortzichtig. Het overbevolkte Java is ruimschoots toe aan een krachtig industrialisatieproces en dit kan alleen worden voortgezet door de stichting in grote stijl van een aanzienlijk aantal sterk gemechaniseerde groot- en middenbedrijven. Deze ontwikkeling maken zowel verschillende Zuid-Amerikaanse staten als India en Pakistan door en het is niet in te zien, waarom Java daarop een uitzondering zou moeten maken. Het zeer grote voordeel van het sterk gemechaniseerde bedrijf is, dat het een goedkoper mechanisch product oplevert dan het altijd min of meer primitieve handwerk met zijn minder ver doorgevoerde verdeling van arbeid. Wil een volk werkelijk tot hogere welvaart komen, dan moet het zover mogelijk de weg van eerstgenoemd bedrijf opgaan. Tegenover het nadeel, dat dergelijke bedrijven in Indonesië vrijwel steeds in handen van buitenlanders zijn, met de daaraan verbonden afvloeiing van een deel der winsten, staat het voordeel, dat de arbeidslonen in dergelijke ondernemingen hoger zijn dan die in de handwerksbedrijven en ook groter dan de ondernemersinkomens van de talloze dwergbedrijftjes, die in de Archipel bestaan. Weliswaar is in het mechanische bedrijf per eenheid product minder arbeidskracht nodig, doch het is wel wat erg statisch gedacht om hierbij stil te blijven staan. Door het goedkoper zijn van het mechanische product zal de expansie van de mechanische bedrijven zeer groot zijn en zullen dus des te meer arbeidskrachten te werk kunnen worden gesteld. Uit een oogpunt van totale werkverschaffing openen de mechanische bedrijven dus heel wat meer perspectieven dan de handwerksbedrijven. Hierbij komt dan nog, dat in de toekomst meer inheemse leidende werkkrachten bij het mechanische productieproces kunnen worden betrokken, al blijft de opperste leiding in afzienbare tijd nog steeds in buitenlandse handen; ook kan in meerdere mate dan voorheen binnenlands kapitaal worden aangetrokken, al zal het buitenlands kapitaal wel, bij gebrek aan het binnenlandse, overheersend moeten blijven.

Naar onze mening zal dus vrije concurrentie moeten bestaan tussen het sterk gemechaniseerde en het niet of licht gemechaniseerde bedrijf. In vele gevallen zal het eerste de overwinning behalen, in andere gevallen het tweede. Zo zal er altijd plaats zijn voor met de hand gebakt klederen of zal de bevolking in sommige desa's of in bepaalde conjunctuurperiodes de goedkopere mechanische producten niet kunnen kopen, omdat zij nog of (in depressietijd) opnieuw teveel in de sfeer der ruileconomie leeft om geld beschikbaar te hebben voor die producten.

Geleide economie en planorganisatie.

De schrijver acht verder voor de opbouw ener nationale Indonesische maatschappij een geleide economie onontbeerlijk. Naar onze opvatting pleit inderdaad alles voor een overheidsleiding, zoals deze reeds werd toegepast en bestond uit exportcentrales tot kwaliteitsverbetering van het bevolkingsproduct, beheersing van de rijstmarkt ter voorkoming van een ineenstorting daarvan, overheidsfinanciering van klein- en middenbedrijf, bevordering en leiding van het coöperatiewezen, volkscredietorganisaties e.d. Dit zijn echter slechts middelen tot bescherming van de bevolking tegen zichzelf en tegen haar vijandige machten. Wij zijn echter in het algemeen gekant tegen een geleide economie, die de schrijver voorstaat, t.w. een gedwongen vervanging door toedoen van de Overheid van buitenlands door eigen inheems kapitaal en van vreemde door Indonesische leidende krachten. Wel kan men het voorzichtig in deze richting sturen, doch men zal al spoedig op moeilijkheden stuiten, omdat voor de grootbedrijven in

hoofdzak buitenlands kapitaal en buitenlandse ondernemers nodig zijn; weert men deze op enigszins grote schaal, dan is de schade voor de volkswelvaart niet te overzien. Reeds doen zich in Oost-Indonesië dergelijke verschijnselen voor. Onlangs is daar bepaald, dat 15 pCt van de import verzorgd moet worden door inheemsen. Het bleek al spoedig, dat deze zich met die taak in onvoldoende mate konden belasten, zodat men thans doende is met overheidshulp een centrale Indonesische importorganisatie te stichten, die het quotum moet zien vol te maken. Nu kan men in de gegeven omstandigheden vrede hebben met een zo betrekkelijk laag percentage als het juistgenoemde, maar als dit later stijgt tot bijv. 50 pCt, terwijl onvoldoende Indonesiërs met de nodige capaciteiten en vakkennis aanwezig zijn, is het leed niet te overzien.

Met een centraal planbureau, dat economische adviezen geeft, kan men vrede hebben. Wanneer een dergelijk planbureau zich echter tot taak stelt om alle buitenlanders zoveel mogelijk de voet dwars te zetten, schiet men zijn doel voorbij.

De financiering van de opbouw.

De schrijver heeft geen bezwaar tegen financiering door particuliere buitenlanders van het herstel van de bestaande grootbedrijven, omdat daardoor in de bestaande situatie geen verandering wordt gebracht. Hij heeft echter bedenking tegen een particuliere uitheemse financiering van nieuwe fabrieken, omdat daardoor de afhankelijkheid van het buitenland vergroot zou worden. Meer voelt hij daarom voor een buitenlandse geldverstrekking aan de staten van Indonesië, omdat laatstgenoemde dan deze gelden zouden kunnen verstrekken aan inheemse bedrijven. Ook voelt hij voor deelneming van het buitenlands kapitaal aan mede van Indonesische zijde op te richten bedrijven.

Het zal na vorenstaande critiek wel duidelijk zijn, dat wij met deze opvatting niet kunnen instemmen. Een particuliere buitenlandse geldverstrekking voor nieuwe bedrijven zal onvermijdelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van Indonesië. Een financiering van inheemse bedrijven, die over de Indonesische staten moet lopen, zal in de practijk wel niet veel opgang maken, omdat de buitenlandse geldschietters geenszins de zekerheid hebben, dat de betrokken bedrijven goed geleid worden. Het risico is hier te groot. Een deelneming van buitenlands kapitaal aan bedrijven zal alleen dan kunnen plaatsvinden, als de leiding in vrouwde handen is, en in de meeste gevallen zal zij dan wel Westers moeten zijn, al is Indonesisch mededirecteurschap wel mogelijk.

Gemengd bedrijf en nationalisatie.

De heer Fruin ziet het bezwaar van nationalisatie in wegens de verstarring van het bedrijfsleven, dat daarvan het gevolg zal zijn, en meent daarom een uitweg gevonden te hebben in het gemengd bedrijf. Eigenlijk is dit voor hem de oplossing bij uitnemendheid van de vraagstukken inzake de samenwerking met het buitenland voor het bedrijfsleven. Het buitenlandse kapitaal kan dan aan het gemengde bedrijf deelnemen met de Indonesische Staat en eventueel het inheems kapitaal en moet dan op de duur worden uitgekocht, terwijl de buitenlandse leiders na een zekere tijd moeten worden vervangen door Indonesiërs. Hij wil de vorm van het gemengd bedrijf toepassen op de openbare nutsbedrijven en voor het grote binnenlandse verkeerswezen (in dit verband worden de spoorwegen en de Paketvaart Maatschappij genoemd), acht naast een genationaliseerde circulatiebank ook een grootbank als gemengd bedrijf nodig, wenst ruimere aanwending van bedoelde organisatievorm op het gebied van winning van aardolie en tin, en wil haar invoeren bij de bosexploitatie, het hoogoven- en walsbedrijf, de chemische industrie, de aluminium-, de glas-, de multiplexindustrie en op velerlei ander industrieel gebied.

Naar onze mening doet men verkeerd aan deze gedachte

een grote praktische betekenis toe te kennen. Het denkbeeld van een gemengd bedrijf heeft in de twintiger jaren in politicus opgeld gedaan en inderdaad zijn er enkele dergelijke bedrijven (o.a. een gemengd petroleumbedrijf, tinbedrijf en elektriciteitsopwekkingsbedrijf) gesticht. Doch daarbij is het gebleven. Inderdaad heeft deze organisatievorm weinig levenskracht getoond en dit is begrijpelijk. Van particuliere zijde is men er steeds afkerig van geweest, omdat gevreesd werd, dat de staatsdeelneming een ongunstige invloed op de bewegingsvrijheid van de ondernemer zou hebben. Waar de Staat zich vertoont, doen zich altijd politieke invloeden gelden, die dikwijls in strijd komen met een efficiënte bedrijfsvoering. Het nut van het gemengde bedrijf doet zich dan ook uitsluitend gelden op het gebied, waar een natuurlijk monopolie bestaat en waar een zuiver particulier bedrijf te weinig met het consumentenbelang rekening zou houden. Zo verdient het wel aanbeveling de centrale circulatiebank en particuliere spoor- en tramwegen om te zetten in een gemengd- of staatsbedrijf. Doch voor het overige onthoude men er zich van.

Binnenlandse kapitaalvorming.

De buitenlandse bedrijven in Indonesië dragen thans reeds tot de binnenlandse kapitaalvorming (d.w.z. andere kapitaalvorming dan bij de particuliere bedrijven zelf) bij door betaling van belastingen, accijnzen, enz. voorzover deze worden gebruikt voor de investering in openbare bedrijven, openbare werken, enz. De heer Fruin wil deze weg verder vervolgen door het heffen van een overwinstbelasting, als de vooroorlogse bedrijven zich zullen hebben hersteld. In principe valt tegen deze gedachte geen bezwaar te maken. De souvereiniteit der Indonesische staten zal er vanzelf toe leiden, dat de belastingheffing van buitenlandse ondernemingen hoger zal worden dan voorheen. Men zal er echter voor moeten oppassen, dat het buitenslands kapitaal niet door hogere belastingen, overwinstbelasting, enz. wordt afgeschrikt.

De economische verhoudingen tussen Nederland en Indonesië.

Deze verhoudingen zullen naar de mening van de schrijver in de toekomst zeer veranderen. De economische samenwerking zal door de omstandigheden zeer worden beperkt en het voor de oorlog verworpen do-ut-des principe zal thans moeten worden toegepast. Van een opofferen van de ontwikkelingsmogelijkheden der Indonesische nijverheid aan Nederlandse industriële belangen kan geen sprake meer zijn. Ook moet z.i. het denkbeeld worden verworpen om de belangentegenstelling tussen de Nederlandse en de Indische industrie op te heffen door vestiging van Nederlandse industrieën in Indonesië. Het voornaamste terrein voor samenwerking zal wel komen te liggen op financieel, kapitaals- en personeelsgebied.

Ook ons komt het voor, dat in de komende jaren weinig sprake meer kan zijn van een bevoorrechtiging van de bedrijven in Nederland door bijzondere invoercontingenten voor Nederlandse producten toe te staan. Aan de andere kant voelen wij zeer veel voor een verdere investering van Nederlands kapitaal in Indonesië door vestiging van Nederlandse industrieën daar te lande, zulks eventueel naast gecombineerde Nederlandse en Indonesische investering van bedrijven. Verder zal het echter ongetwijfeld wenselijk zijn, dat ander uitheems, speciaal Amerikaans, kapitaal zich gaat interesseren voor de op Java te stichten industriële grootbedrijven, omdat Nederland tot dusver hiervoor weinig gevoeld heeft (de Nederlandse belangstelling richtte zich vooral op landbouw-, mijnbouw- en scheepvaartbedrijven) en tegenwoordig daarvoor ook te weinig kapitaal bezit. Eindelijk zal, zoals de schrijver ook laat uitkomen, tevens de medewerking moeten worden verkregen van de Nederlandse ondernemers, experts en ambtenaren.

Conclusie.

De slotsom is derhalve, dat de schrijver weliswaar een zeer goed leesbaar werkje heeft geschreven, maar zich in het algemeen te veel heeft voorgesteld van de economische zelfwerkzaamheid der Indonesische bevolking, de betekenis van de geleide economie en de mogelijkheid om door stichting in grote stijl van gemengde bedrijven Indonesië economisch zelfstandig te maken. Deze denkbelden missen voldoende reële grondslag, al ontkennen wij niet, dat de medewerking van de Indonesiërs aan het economisch leven van hun land thans groter zal worden dan vroeger het geval was. De medewerking van het buitenslands kapitaal en van buitenlandse ondernemers zal echter nog zeer lang of blijvend nodig zijn en het zal zeker niet in het belang van Indonesië zijn deze medewerking kunstmatig te zeer te beperken.

's-Gravenhage.

Mr D. J. HULSHOFF POL.

INTERNATIONALE NOTITIES.

NOGMAALS DE VRIJE VALUTAMARKT IN FRANKRIJK.

Geheel in overeenstemming met de opvattingen van Dr C. Goedhart over de betekenis van de vrije valutamarkt in Frankrijk — neergelegd in een artikel: „Vrije valutamarkten” in „E.-S.B.” van vorige week — is William Wallace Irwin in „The Export and Import Journal of America” van Maart 1948 van mening, dat de zogenaamd vrije valutamarkt niet als een werkelijk vrije markt kan worden beschouwd. Op de vrije markt zouden de koersen tot stand komen volgens de wet van vraag en aanbod. De enige toegelaten kopers zijn echter de Franse Regering zelf, via de Bank van Frankrijk, en de gelukkige bezitters van een invoervergunning. Het gevolg is, aldus Irwin, dat de Franse Regering in feite die aankoopkoers kan bewerkstelligen, welke zij wenselijk acht.

Reeds enige dagen na de instelling der vrije markt werden er op de zwarte markt — thans parallelle markt — dan ook weer zaken gedaan, met als gevolg, dat hier de dollar kan worden gekocht tegen een prijs van 30 à 50 francs hoger dan die vastgesteld door de Regering op de „vrije” markt. Tal van importeurs en reizigers, die dollars nodig hebben, komen dus toch nog noodgedwongen terecht op de parallelle markt.

De koersen, die op de illegale markt tot stand komen, worden wel beheerst door vraag en aanbod; zij volgen scherp de „cross-rate” voor de dollar en het pond.

Het bovenstaande geldt ook voor de vrije markt voor goud. De Franse Regering heeft, zo zegt Irwin, alle mogelijke middelen te baat genomen om het opgepotte goud tevoorschijn te laten komen, d.w.z./ alles gedaan behalve het bewerkstelligen van een gezonde valuta en een evenwicht van de begroting. Indien de goudverkoop werkelijk vrij zou zijn, zouden hoogstwaarschijnlijk voor dit goud dollars worden gekocht om Amerikaanse landbouwmachines, tractors en kunstmest aan te schaffen. Maar de gedachte, dat de boer zijn goud zou verkopen voor gedeprecieerde en nog steeds deprecieerende papieren francs, „is one that does more credit to the naiveté of the originator than it does to his intelligence”.

FINLAND TUSSEN OOST EN WEST.

In de dertiger jaren was de betekenis van Rusland voor de buitenlandse handel van Finland zeer gering. In 1939 leverde de Sovjet-Unie 0,84 pCt van de door Finland ingevoerde goederen en nam 0,35 pCt van de Finse uitvoerproducten af. Deze geringe betekenis valt — wat de uitvoer betreft — gemakkelijk te begrijpen. Immers, de voornaamste uitvoerproducten van Finland bestaan uit hout, cellulose en papier, producten dus, die Rusland, als één der grootste houtproducerende landen, niet behoeft te importeren.

Na de oorlog kwam in deze situatie een verandering. Niet alleen werden Finland herstelbetalingen ter waarde van \$ 300 mln (vooorlogse waarde) opgelegd (hiervan is momenteel de helft betaald), maar ook de vrije goederenruil met Rusland nam sterk in betekenis toe. In de eerste twee jaren na de wapenstilstand, 1945 en 1946, nam Rusland voor 19,0 resp. 21,4 pCt aan de Finse invoer en voor 29,6 resp. 20,1 pCt aan de Finse uitvoer deel.

Deze intensivering van de Fins-Russische handel was gedeeltelijk een gevolg van de gewijzigde politieke constellatie, anderdeels ook een uitvloeisel van de door de oorlog afgebroken handelsbetrekkingen met het Westen, die slechts langzaam weer op gang komen.

Het jaar 1947 gaf voor de Finse buitenlandse handel een ontwikkeling te zien, die verder naar de vooroorlogse verhouding tenderde. Over de maanden Januari tot November van dat jaar bedroeg het Russische aandeel in de import van Finland 12,5 pCt en in de uitvoer 12,6 pCt. Daar de totale invoer en uitvoer met 39,8 resp. 41,4 mld mark niet sterk uiteenliepen, bestond derhalve ook in de Fins-Russische handel nagenoeg evenwicht.

Het aandeel van het „Oostblok” in zijn geheel beliep voor 1947, wat de invoer van Finland betreft, 16,4 pCt en 15,1 pCt voor de uitvoer.

De betekenis van de Westerse en overzeese landen voor de Finse buitenlandse handel blijkt uit onderstaand staatje, dat eveneens betrekking heeft op de maanden Januari—November van 1947:

Aandeel in de Finse	Invoer	Uitvoer
Amerikaans continent	32,1 pCt	15,9 pCt
Groot-Brittannië	17,6 „	29,9 „
Scandinavië	14,9 „	15,2 „
Benelux-landen	12,2 „	9,4 „
Frankrijk	4,3 „	4,0 „
Italië		1,5 „
Afrika en Azië		4,4 „
Totaal	81,1 pCt	80,3 pCt

Uit genoemde cijfers blijkt duidelijk, dat Finland, uit het oogpunt van handelsbetrekkingen, niet behoort tot het Oostblok, maar tot het Westerse economische gebied. De landen van de Russische invloedssfeer zijn voor de typische en zeer eenzijdige Finse exportproducten geen belangrijke afzetmarkt en zijn anderzijds in het algemeen niet in staat om Finland te voorzien van de door dit land benodigde importgoederen.

Op een zeer belangrijke uitzondering dient echter — aldus de „Neue Zürcher Zeitung” van 4 dezer, waaraan bovenstaande gegevens zijn ontleend — te worden gewezen. Finland is nl. voor zijn levensmiddelenvoorziening in veel grotere mate dan voorheen aangewezen op het buitenland als gevolg van grote gebiedsverliezen in Karelië en het samendringen van de bevolking op een kleiner gebied. De invoer van tarwe is van een jaargemiddelde 1934—'38 van 49.605 ton tot 91.788 ton in 1947 gestegen; voor rogge zijn deze cijfers resp. 46.227 en 147.526 ton. Deze vergrote invoer was mogelijk, doordat Rusland een groot deel van zijn overschot ter beschikking stelde. Verder dient in dit verband te worden vermeld, dat Finland in 1947 900.000 ton steenkool uit Polen, tegen slechts 560.000 ton uit het Westen, m.n. uit Amerika, heeft gekregen. Dit jaar verwacht men een nog sterkere verschuiving ten gunste van de invoer uit Polen.

Het blijkt dus — zo zegt bovengenoemd blad — dat, hoewel Finland het Oosten nodig heeft voor de toevoer van levensmiddelen en brandstoffen, dat land de betrekkingen met het Westen niet kan ontberen, indien het de economische ontwikkeling des lands niet ten offer wil brengen.

DE BUITENLANDSE HANDEL VAN HONGARIJE.

De samenstelling van de buitenlandse handel van Hongarije geeft over 1947 het volgende beeld te zien:

Goederencategorieën	Import		Export	
	miljoenen forint	procentage v.h. totaal	miljoenen forint	procentage v.h. totaal
Voedsel, dranken en tabak	155,2	10,6	275,8	26,4
Levende have	2,8	0,2	3,9	0,4
Hulpstoffen voor landbouw en industrie	136,3	9,3	81,0	7,8
Grondstoffen voor de industrie	532,6	36,6	87,1	8,3
Halffabrikaten	287,7	19,7	178,2	17,1
Geheel of gedeeltelijk gefabriceerde arikel.	344,2	23,6	418,8	40,0
	1.458,8	100,0	1.044,8	100,0

Bron: „Survey of the economic situation in Hungary” uitgegeven door „The Hungarian Commercial Bank of Pest”, Januari 1948.

In de loop van 1947 is de buitenlandse handel van Hongarije aanzienlijk uitgebreid. Terwijl in 1946 de index voor de buitenlandse handel stond op 15,3 (1938 = 100), steeg deze tot 39,6 in 1947 (importen 52,0, exporten 26,4). Opmerking verdient in dit verband, dat dit resultaat werd bereikt ondanks het feit, dat Duitsland, vóór de oorlog de grootste handelspartner van Hongarije, bijna geheel is uitgevallen, terwijl de handel met Oostenrijk en Italië nog slechts een fractie van de vooroorlogse uitmaakt. De handel met Rusland en de Verenigde Staten is daarentegen sterk uitgebreid. Wat de Verenigde Staten betreft, deze toeneming is te danken aan de importen met behulp van het „Surplus Property Credit”.

Hieronder volgt nog een vergelijking van de veranderingen in het aandeel van de belangrijkste met Hongarije handel drijvende landen (in procenten):

	1938	1946	1947
Rusland	—	31,0	13,1
Tsjechoslowakije	5,2	21,0	11,5
Zwitserland	2,9	15,0	8,9
Verenigde Staten	3,7	6,6	11,3

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt is enige ontspanning ingetreden sedert het voorgaande overzicht, met als gevolg, dat de callgeldrente daalde van 1½ pCt tot 1 pCt. In de marktdiscounto's kwam echter vrijwel geen verandering: zij bleven op nagenoeg hetzelfde hoge peil. Er vond nog steeds vrij veel aanbod van schatkistpromessen plaats zonder echter veel vraag te ontmoeten. Dit aanbod had met name betrekking op de termijnen, welke in de portefeuilles der banken ruim vertegenwoordigd zijn; in Juli-papier bijv. ging weinig om tegen prijzen, welke over het algemeen 1/16 pCt lager waren dan die voor Mei t/m Februari-papier, welke zich practisch op 17/16 pCt stelden.

De Nederlandsche Bank heeft thans bekend gemaakt, dat met de vordering van dollarobligaties binnen enkele dagen zal worden begonnen. Zij zullen worden afgerekend tegen koersen, welke het gemiddelde zullen zijn van de gedurende 10 dagen voor de datum van bekendmaking in New York tot stand gekomen koersen der betrokken fondsen. Belangrijk is, dat de opbrengst der gevorderde Amerikaanse fondsen à pari zal kunnen worden belegd in de binnenlandse dollarlening. Dit temeer, omdat deze op 12 Maart jl. nog 105½ pCt noteerde, zodat hiermede bij verkoop nog een koerswinst zal kunnen worden gerealiseerd. Het is niet onmogelijk, dat de koersen dezer binnenlandse dollarlening hierdoor een daling zullen ondergaan, vooral wanneer deze door de nieuwe verkrijgers op grote schaal wordt verkocht met het oog op een omruil in aandelen. De kopers van obligaties bij uitstrek — de institutionele beleggers — zullen voor dit fonds bij deze hoge koersen vermoedelijk weinig belangstelling hebben. Voor een koersdaling als verondersteld zou te meer reden zijn, wanneer

de devaluatievrees, nog verder dan in de afgelopen week het geval was, zou gaan luwen. Na de officiële demontis, waarvoor alle redelijke grond tot geloof aanwezig is, zoals in het voorgaande overzicht werd aangegeven, daalde de koers van de binnenlandse dollarlening van 109½ pCt op Vrijdag 5 Maart tot 105½ pCt op Vrijdag 12 Maart jl.

De emissie Philips, welke reeds lange tijd werd verwacht, is thans een feit geworden. Gevraagd wordt een reël bedrag van f 104,4 miljoen aan gewone aandelen, f 22,1 miljoen aan preferente aandelen, en f 75,75 miljoen aan obligaties. In totaal wordt dus een behoorlijk beroep op de Nederlandse kapitaalmarkt gedaan, ook al houdt men rekening met inschrijvingen van buitenlandse aandelenbezitters. Er zal vermoedelijk een behoorlijk claimaanbod moeten worden verwerkt. De eerste, op Vrijdag jl. tot stand gekomen claimprijs voor gewone aandelen ad f 610 gaf hiervan een indicatie, daar zij niet minder dan ± f 90 beneden de theoretische claimprijs lag. Voor buitenlandse houders van aandelen Philips, welke hun claims hier te lande verkopen, geldt een ongeveer analoge regeling als bij de emissie Koninklijke. Alleen kunnen zij het proventu hunner verkochte claims wel in preferente aandelen Philips beleggen, welke niet op internationale beurzen verhandeld worden, en in aantrekkelijkheid voor buitenlandse beleggers dan ook vrijwel gelijkstaan met zuiver lokale fondsen.

De aandelenmarkt vertoonde, in de afgelopen week een vrij omvangrijke koersdaling, waarin alle groepen van fondsen deelden. Na de krachtige stijging van de voorgaande week onder invloed van devaluatiegeruchten trad met het veldwinnend inzicht, dat ons land bij één devaluatie weining of niets heeft te winnen, doch waarschijnlijk wel een en ander te verliezen, weer een koersdaling in, zoals onderstaande tabel te zien geeft.

	5 Maart 1948	12 Maart 1948	
A.K.U.	193½	187½	G.B.
v. Berkel's Patent	141½	139½	
Lever Bros. & Unilever C. v. A.	338½	330	
Philips G. b. v. A.	412	294½	Exclaim
Koninklijke Petroleum	375	361½	
H.A.L.	233	225	
N.S.U.	206	195½	G.B.
H.V.A.	268	263	
Deli Mij. C. v. A.	226	218	
Amsterdam Rubber	190	186½	

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoe bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open markpapier	Beleningen
2 Febr. '48	583.958	232.537	139.961	2.005	148.810
9 " '48	584.022	246.137	114.698	2.000	150.114
16 " '48	580.885	255.166	102.100	2.000	152.524
23 " '48	554.204	272.552	121.576	2.000	158.994
1 Mrt '48	554.269	276.907	102.967	—	178.510
8 " '48	554.229	266.553	107.153	1.000	163.557
15 " '48	512.853	272.911	134.810	1.000	150.196

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
2 Febr. '48	2.953.413	909.063	70.084	39.930	475.005
9 " '48	2.921.575	946.746	73.679	35.757	462.176
16 " '48	2.900.739	992.899	42.372	28.993	476.015
23 " '48	2.896.639	1.013.627	44.478	35.785	464.375
1 Mrt '48	2.959.043	974.150	64.501	29.928	487.737
8 " '48	2.933.728	986.745	42.129	28.941	480.194
15 " '48	2.909.546	959.002	29.591	28.492	510.742

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 15 Maart 1948.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f — Bijbank " — Agentsch. " 1.000,—	1.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		2.000.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 143.382.827,34 ²⁾ Bijbank " 840.491,68 Agentsch " 5.972.574,93	
Op effecten, enz.	f 150.195.893,95	
Op goederen en celen	f 149.436.045,75 ³⁾ 759.848,20	f 150.195.893,95 ³⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 509.926.097,—	
Zilveren munt, enz.	2.926.958,97	512.853.055,97
Papier op het buitenland	f 272.910.800,—	
Tegoe bij correspondenten in het buitenland	129.717.105,07	
Buitenlandse betaalmiddelen	5.093.207,84	407.721.112,91
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		80.209.209,91
Gebouwen en inventaris		3.500.000,—
Diverse rekeningen		148.967.910,84
		f 4.803.448.183,58

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	12.452.579,46
Bijzondere reserves	32.247.868,69
Pensioenfonds	16.973.814,87
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	124.249.650,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)	2.909.545.630,—
Bankassigaties in omloop	2.551.782,99
Rekening-courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 959.001.630,19
Geblokkeerde saldo's van banken	29.590.497,08
Geblokkeerde saldo's van anderen	28.491.949,93
Vrije saldo's	510.742.352,50
Diverse rekeningen	1.527.826.429,70 157.600.427,87
	f 4.803.448.183,58

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —

2) Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 39.529.875,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten .. 148.483.531,50

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Febr. '48	0,2	1.349,2	1.350	1.231,6	118,6
3 Mrt '48	0,2	1.299,3	1.300	1.236,5	63,7
10 Mrt '48	0,2	1.299,4	1.300	1.236,9	63,4

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	314,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
25 Febr. '48	0,2	263,3	11,3	21,0	396,0	12,1	290,6
3 Mrt '48	0,2	327,6	10,5	20,7	404,3	18,5	293,5
10 Mrt '48	0,3	329,8	9,5	20,7	405,2	12,6	299,1

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
26 Jan. 1948	25.980	13.307	7.084	799	793	52.562
5 Febr. 1948	25.980	12.689	8.159	804	721	52.577
12 " 1948	25.546	12.807	8.018	605	732	52.626
19 " 1948	25.643	12.938	7.029	558	727	52.526
26 " 1948	25.348	12.515	7.308	562	672	52.606
4 Maart 1948	25.424	12.878	6.914	1.016	526	53.485

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
26 Jan. 1948	637	168.047	79.736	3	6.397	499
5 Febr. 1948	637	168.477	80.790	6	5.772	499
12 " 1948	637	167.887	80.160	4	5.805	498
19 " 1948	637	167.092	79.243	4	5.825	497
26 " 1948	637	166.795	79.140	5	5.516	497
4 Maart 1948	637	168.071	79.846	5	6.015	496

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo, na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“ ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN FRANKRIJK.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
15 Jan. 1948	55.173	197.725	125.042	136.100	426.000
22 Jan. 1948	55.173	205.657	125.042	120.700	426.000
4 Mrt 1948	52.817	225.511	125.042	154.900	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
15 Jan. 1948	901.916	81.876	742	79.608
22 Jan. 1948	891.546	83.620	771	81.537
4 Mrt 1948	766.966	282.771	828	280.643

INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾ ²⁾.

Juli '38-Juni '39=100	1946	Oct. 1947	Nov. 1947	Dec. 1947	1947	Jan. 1948
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	209	227	230	232	230	230
dierlijke	191	199	223	239	199	238
totaal	200	213	227	236	214	235
Grondstoffen:						
houtw. buitenlands	463	647	647	647	631	582
chem. producten ..	272	371	365	367	342	361
textielwaren	258	286	286	281	284	283
leder	224	243	243	243	243	243
metaalwaren	261	296	300	304	294	305
papierwaren	332	520	538	538	474	538
hulpstoffen	170	216	216	216	201	216
totaal	282	339	341	342	328	340
Afgewerkte producten:						
glas, aardewerk, enz	238	256	257	257	256	256
houtwaren	349	392	399	399	390	385
chem. producten ..	328	319	320	322	318	322
textielwaren	315	350	351	357	344	355
lederwaren	292	328	327	325	321	324
papierwaren	283	309	310	308	303	315
gef. voed. midd. ...	211	223	223	222	223	222
metaalwaren	248	264	266	268	263	271
totaal	261	277	279	279	276	279
algom. Indexcijfer	251	274	277	280	271	279

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1941.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	6 Maart 1948	28 Febr. 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 965.645.638,42	f 949.067.951,38
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	823.007,50	575.352,56
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	372.610.070,86	359.271.113,81
Voorschotten op ultimo Januari 1948 a.d. gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	52.037.202,28	52.037.202,28
Vorderingen in rekening-courant op: Nederlands-Indië	719.023.527,86	718.367.143,66
Suriname	30.951.696,68	30.951.696,68
Curacao	7.415.116,13	7.415.116,13
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	28.918,81
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	169.659.066,10	167.845.305,09
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten ..	f 1407.284.300,—	f 1374.704.300,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. in gevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.000.000.000,—	2.000.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij de Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.796,9 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 785 mill.	6011.900.000,—	6029.200.000,—
Daggeldeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop ..	148.679.074,50	149.358.899,50
Schuld op ultimo Januari 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	1.885.540,01	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	448.543.705,96	477.509.516,54
Andere staatsbedrijven ..	5.797.944,82	5.797.944,82
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	2985.666.160,86	2994.318.181,86

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN OP PARTICULIERE SPAARBOEKJES BIJ DE ALGEMEENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS IN BELGIË ¹⁾.

(in duizenden francs)

Tijdvak	Inleggingen	Terugbetalingen	Saldo	Tegoed der inleggers aan het einde van het tijdvak ²⁾
1938	3.331.391	3.496.925	— 165.534	12.670.559
1946	5.213.361	3.828.538	1.384.823	19.823.453
1947 ³⁾	7.311.227 ⁴⁾	4.892.584	2.418.643	23.698.131
Januari	791.069	272.739	518.330	21.164.818 ⁵⁾
Februari	752.719	442.329	310.390	21.475.208
Maart ⁶⁾	673.360	387.866	285.494	21.760.702
April	561.287	423.335	137.952	21.898.654
Mei	435.347	397.832	37.515	21.936.169
Juni	511.311	455.638	55.673	21.991.842
Juli	598.445	480.587	117.858	22.109.700
Augustus	545.504	386.402	159.102	22.268.802
September	580.403	365.898	214.505	22.483.307
October	647.343	389.953	257.390	22.740.697
November	556.266	341.954	214.312	22.955.009
December	658.173	548.051	110.122	23.065.131
1948				
Januari	821.221	376.106	445.115	24.143.246

¹⁾ Bron: „Studien van de Algemeene Spaar- en Lijfrentekas“.

²⁾ Op het einde van het jaar inclusief gekapitaliseerde interest van het dienstjaar.

³⁾ Van Maart 1947 af voorlopige cijfers.

⁴⁾ Van Januari af inclusief inkoop van obligatiën van de Munt-saneringslening ad frs 823.035.000.

⁵⁾ Exclusief inkoop van obligatiën van de Munt-saneringslening.

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN GRANEN, VELDBONEN, BOTER EN KAAS IN NEDERLAND.

Tijdvak	Tarwe	Rogge	Gerst		Haver	Mais	Sorghum	Kaffir-corn	Millet-zaad	Veld-bonen	Boter	Kaas
	Inlandse voor maal- doeleinden, naar kwaliteit, at binnen-land. Per 100 kg	Inlandse naar kwaliteit. Per 100 kg	Voergerst inlandse, at binnenland. Per 100 kg	Brouwergerst inlandse, at binnenland. Per 100 kg.	Inlandse naar kwaliteit per 100 kg.	Uitsluitend veevoeder, stromend A'dam/R'dam per 100 kg	Uitsluitend veevoeder, stromend A'dam/R'dam per 100 kg	Uitsluitend veevoeder, stromend A'dam/R'dam per 100 kg	Uitsluitend veevoeder, stromend A'dam/R'dam per 100 kg	At binnenland per 100 kg	Leeuwarden, at fabriek per kg	Goudse volvet Leeuwarden, at fabriek per kg
Jan. 1947	21,77 ^a	21,52 ^a	22,75	23,65	21,50	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,51	2,31	1,51
Febr.	21,75	21,50	23,75	24,06	21,86	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,81	2,31	1,55
Maart	21,96	21,32	24,75	24,58	22,37 ^a	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,92	2,31	1,52 ^a
April	22,00	21,20	24,97		22,56	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	27,00	2,31	1,52
Mei	21,90	21,25	26,25		22,75	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	31,00	2,28	1,54
Juni	21,50	21,25	27,00			22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a		2,28	1,52
Juli	21,50	21,25				22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a		2,25	1,35
Aug.	21,25	21,25	20,35	23,00	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	28,00	2,25	1,40
Sept.	21,35	21,25	20,35	23,00	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	28,00	2,25	1,41
Oct.	21,32	21,32	20,36	23,16	18,79 ^a	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	24,37 ^a	2,25	1,35
Nov.	21,29	21,29	20,35	22,94	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	2,47	1,43
Dec.	21,38 ^a	21,27 ^a	20,35	22,70	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	3,12	1,67
1948												
5-10 Jan.	21,40-21,60	21,25-21,40	20,35	22,25-23,25	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	3,12	1,63
12-17 Jan.	21,40-21,85	21,20-21,35	20,35	22,25-23,25	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	3,12	1,63
19-24 Jan.	21,40-21,60	21,20-21,40	20,35	22,00-23,00	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	3,12	1,64
26-31 Jan.	21,35-21,60	21,15-21,35	20,35	22,00-23,00	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	3,12	1,64
2-7 Febr.	21,40-21,60	21,15-21,35	20,35	22,00-23,00	18,85	22,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	20,17 ^a	23,00	3,12	1,63
9-14 Febr.	21,40-21,60	21,15-21,35	20,35	22,00-23,00	18,85	22,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	26,25	3,12	1,65
16-21 Febr.	21,40-21,60	21,15-21,35	20,35	22,00-23,00	18,85	22,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	27,50	3,12	1,65
23-28 Febr.	21,40-21,60	21,20-21,25	20,35	22,00-23,00	18,85	22,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	27,50	3,12	1,71
1-6 Mrt	21,40-21,60	21,20-21,25	20,50	22,00-23,00	18,85	22,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	20,37 ^a	27,50	3,12	1,71

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND¹⁾.

1938 = 100	Dec. 1945	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Dec. 1947	Jaar-gem. 1946	Jaar-gem. 1947	Jan. 1948
Algem. productie-index van de Industrie	56	96	109	104	102	73	92	101
Walsproducten van ijzer en staal ²⁾	57	140	192	165	153	73	137	
Cement	85	139	148	125	118	88	114	123
Metselstenen	33	65	84	89	97	52	69	91
Deuren		68	92	86	69	38	57	105
Katoen- en linnen-weverijen	21	63	70	65	66	39	60	70
Schoenen	57	130	136	116	121	78	111	
Sigaren	36	61	68	65	59	53	60	
Sigaretten	65	136	142	134	110	73	124	
Boter	27	52	45	35	38	52	52	34
Kaas	1	48	56	42	25	52	53	19

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; . betekent: de gegevens ontbreken.
²⁾ 1940 = 100.

GOUDPRODUCTIE¹⁾.

(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Jaar	Zuid-Afrika	Veren. Staten ²⁾	Canada ³⁾	Australië ⁴⁾	Totaal gerapporteerd ⁵⁾
1939	448.753	196.391	178.303	56.182	1.020.297
1940	491.628	210.109	185.890	55.878	1.084.284
1941	504.268	209.175	187.081	51.039	1.089.395
1942	484.439	130.963	169.446	42.525	966.132
1943	448.153	48.808	127.796	28.560	760.527
1944	429.787 ^a	35.778	102.302	16.310	682.061
1945	427.862	32.511	94.385 ^a	16.450	646.914 ^a
1946	417.647	51.182 ^a	98.994	21.595	663.266 ^a
1947 Jan.	34.021	7.612	8.195	2.205	58.127
Febr.	19.965	5.483	7.808	1.820	41.044
Maart	28.665	5.500	9.235	1.820	51.824
April	31.824	6.246	8.921	1.820	55.412
Mei	35.308	7.220	9.412	1.785	59.738
Juni	33.984	6.117	9.418	1.890	57.215
Juli	35.396	7.319	9.149	3.220	61.314
Aug.	34.875	7.033	9.131	1.960	59.057
Sept.	34.692	6.979	8.668	1.925	
Oct.	35.361	8.185	9.057	2.065	
Nov.	33.888	6.243	8.826		

¹⁾ Ontleend aan: „Federal Reserve Bulletin“ van Februari 1948.
²⁾ Exclusief Sovjet Rusland.
³⁾ Inclusief Philippijnen. Jaarcijfers: „U.S. Mint“. De jaarcijfers zijn schattingen van de „U.S. Mint“; de maandcijfers schattingen van het „American Bureau of Metal Statistics“. Voor 1945 is het totaal van de maandcijfers van het „American Bureau of Metal Statistics“ gelijk gemaakt aan het jaarcijfer van de „U.S. Mint“.
⁴⁾ Te beginnen met 1945 zijn de Canadese cijfers onderhevig aan eventuele officiële revisie.
⁵⁾ Te beginnen met Dec. 1941 werden de gegevens verschaft door het „American Bureau of Metal Statistics“. Voor de periode Dec. 1941—Dec. 1943 hebben de cijfers betrekking op Australië: van Jan. 1944 af alleen op West-Australië.
^{a)} Gecorrigeerde gegevens.

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ³⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Mei 1947	165,2	243,9	176,2
Juni 1947	166,4	243,9	177,3
Juli 1947	166,6	243,9	177,4
Aug. 1947	169,0	243,9	179,5
Sept. 1947	169,5	243,9	179,9
Oct. 1947	170,9	243,9	181,1
Nov. 1947	172,8 ⁴⁾	243,9	182,8 ⁴⁾
Dec. 1947	173,8 ⁴⁾	243,9	183,6 ⁴⁾
Jan. 1948	174,0 ⁴⁾	243,9	183,8 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet niet begrepen.
²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.
³⁾ Akkerbouw en veehouderij.
⁴⁾ Voorlopige cijfers.
⁵⁾ Toeslag bakkersgezellen voor vroeg aanvangen van de arbeid.
⁶⁾ Met terugwerkende kracht van 29 December af verhoogde lonen voor loodgieters en centrale verwarmingsmonteurs.
⁷⁾ Hogere toeslag voor méér-productie van mijnwerkers.

N.V. Gemeenschappelijk Bezit van Aandeelen Philips' Gloeilampenfabrieken gevestigd te Eindhoven.

Op 9 Maart j.l. is aangekondigd de uitgifte van f 18.477.000.— 6 % cum. pref. winstd. aandelen. Dit moet zijn f 18.447.000.—
 10 Maart 1948.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten“ de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Vacatures

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

Sollisitaties word ingewag van behoorlik gekwalifiseerde persone vir die volgende poste aan die Universiteit van Pretoria:

I. professoraat in die bedryfsekonome

Die salarisskaal aan die pos verbonde is £ 1000 x 50 : 1200. Die vak moet in Afrikaans gedoseer word, met dien verstande dat dit gedurende 'n redelike oorgangsperiode in Nederlands kan geskied.

II. senior lektorat in die ekonome

Die salarisskaal aan die pos verbonde is £ 780 x 40 : 940.

Sollisitaties vir bovengenoemde vakatures, vergesel van volledige besonderhede i.v.m. akademiese kwalifikasies, publikasies, ervaring, ouderdom, ens., moet die ondergetekende bereik vóór 28 April 1948.

J. C. BREYTENBACH.

Registrateur:
Universiteit van Pretoria,
Brooklyn, Pretoria, S.A.

De Noord-Zuid-Hollandsche Vervoer Maatschappij N.V. te Haarlem, Leidsevaart 396, roept sollicitanten op voor de vacant komende betrekking van

chef van de administratieve dienst

Gegadigden moeten in het bezit zijn van ten minste de graad van Drs. in de Economie, en enige jaren ervaring hebben in de moderne bedrijfsadministratie.

Zij moeten bereid zijn, zich eventueel te onderwerpen aan een psychotechnisch onderzoek.

Sollicitaties te richten aan de Directie van voornoemde Maatschappij.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 22 Maart a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Een vergelijking van het kostenpeil in Nederland, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten:

Economisch- Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnements f 6.50
voor abonné's E.-S.B. f 5.—

Telefoon 38340, Rotterdam
Giro no. 8408

N.V. BRONSWERK

AMERSFOORT

AMSTERDAM

ROTTERDAM

Afd. Pijpleidingen

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. Warmtetechniek

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. Luchttechniek

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. Koeltechniek

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. Electrotechniek

V/H HUYGEN & WESSEL

Land- en Scheepsinstallaties

TE KOOP:

INSCHRIJVING GROOTBOEK WEDEROPBOUW MET HERBOUWPLICHT

betr. een winkelpand met bovenwoning, destijds gelegen te v. d. Boschstraat, Den Haag. Nadere inlichtingen onder no. ESB 1164, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnements: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnements kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).